



**НЕОДАМНЕНА СУДСКА
ПРАКТИКА НА
ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА
ЧОВЕКОВИ ПРАВА ВО
ПОГЛЕД НА АЛБАНИЈА,
ХРВАТСКА, БОСНА И
ХЕРЦЕГОВИНА,
МАКЕДОНИЈА, ЦРНА
ГОРА И СРБИЈА**

Неодамнешна судска практика на Европскиот суд за човекови права во поглед на Албанија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Македонија, Црна Гора и Србија

Подготвено од the AIRE Centre

Би сакале да им се заблагодариме на Велимир Деловски, Правник, Валентина Павличкиќ, Државна агентка на Владата на Црна Гора пред ЕСЧП, Наташа Плавшиќ, Државна агентка на Република Србија пред ЕСЧП, Елма Веледар Арифџиќ, Правничка, и на Ина Џепа, Извршна директорка на Европскиот центар, за нивниот придонес кон оваа публикација.

СОДРЖИНА

2017 ГОДИНА ВО ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА – ПРЕГЛЕД НА ГОДИНАТА	5
АЛБАНИЈА.....	11
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	14
ХРВАТСКА.....	23
МАКЕДОНИЈА	32
ЦРНА ГОРА	43
СРБИЈА	50

2017 година во Европскиот суд за човекови права – Преглед на годината

Разгледувањето на јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права (Судот или ЕСЧП) во текот на 2017 година покажува бројни трендови и специфични предизвици. Клучните трендови и предизвици ќе бидат претставени во првиот дел од оваа публикација. Таа исто така ќе посочи шест случаи од посебно значење, кои беа одлучени или покренати пред Судот изминатата година. Овој преглед ќе биде проследен со разгледување на случаите против земјите од регионот за кои се одлучуваше во текот на 2017.

Трендови во донесените пресуди

На почетокот на 2017 година, пред Судот чекаа на решавање 79,750 случаи, за да овој број се искачи на 93,200 во јуни 2017. Ова делумно се објаснува со значителниот пораст на случаи што потекнуваа од Турција, следствено на политичките немири и неуспешниот државен удар во земјата кон крајот на 2016.

Прашање кое останува временски неограничено за Судот е прашањето за апликациите и потребата од реформата со цел да се обезбеди грижа за обемот на предметите и тоа не е ништо ново. Вториот главен реформски процес преку кој се адресираше значителниот пораст во бројот на апликациите и заостатокот на Судот беше покренат со влегувањето во сила на Протоколот бр. 14 во 2010 година. Овој Протокол ги воведо новите судски формации за наједноставните случаи и воспостави нов критериум за допуштено (постоење на „значителна неповолност“ за апликантот), но тој исто така го прошири мандатот на судиите на 9 години (без можност за продолжување).

Низ годините беа донесени бројни декларации по состаноците на државите-членки со кои се повикуваше на реформа, како на пример, Брајтонската (2012) и Бриселската декларација (2015). Овие декларации продолжија да се обидуваат да изнајдат нови патишта за да се забрза постапувањето по предметите. Дополнително, беа изготвени два други Протоколи, кои им беа презентирани на државите-членки. Сепак, тие допрва треба да бидат ратификувани од сите држави-членки за да потоа стапат во сила. Протоколот 15 утврдува намалување на времето во кое треба да биде поднесена апликацијата од шест на четири месеци откако е донесена конечната национална одлука. Уште повеќе, принципот на супсидијарност ќе сочинува дел од преамбулата на Конвенцијата што ќе стапи во сила Протоколот 15, при што државата-членка ја сноси примарната одговорност за заштитата на Конвенциските права. Дополнително, Протоколот 16 ќе им дозволи на највисоките национални судови да побараат од Судот советодавно мислење за принципиелни прашања поврзани со толкувањето и примената на Конвенцијата.

Неодамна, на почетокот на 2018, беше изготвена нацрт-Копенхагенската декларација, која следува по состаноците на државите-членки. Поради тоа, државите-членки и Судот, низ мислења изразени како одговор на реформите, беа отворени за некои од реформските чекори поставени низ годините. Досега, реформските мерки беа успешни во насока на намалување на заостатокот на Судот. Сепак, и државите-членки и Судот признаваат дека се неопходни натамошни чекори.

Статистиките евидентираат остар пораст на бројот на пресуди кои ги донесува Судот. Во 2017, беа донесени 1,068 пресуди, што претставува зголемување од 8% во однос на 2016. Формацијата на судија-поединец одлучуваше по 66,156 апликации во 2017 (пораст од 113% во однос на 2016),

523 пресуди беа усвоени од формација на Комитет од тројца судии (пораств од 69% во однос на 2016), додека 17% од опфатените пресуди беа од Комитет. Големiot судски совет одржа 13 усни расправи и донесе 19 пресуди, во кои беа застапени 12,167 апликации.

Во однос на тековните предмети: 24 чекаа на решавање на ниво на Голем судски совет, претставувајќи 39 апликации. Во Советот, имаше 56,250 тековни предмети на крајот на 2017, споредено со 79,750 на почетокот на 2017. Опфаѓањето на бројот на тековните апликации е особено значајно со оглед на зголемениот притисок врз Судот кој произлезе од големиот пораст на случаите против Турција. Сепак, треба да се забележи дека приближно 12,000 апликации беа тргнати од листата на предмети со пресудата *Бирмич [Birtmich]* (за повеќе види подолу).

Оттука, Судот беше успешен во неговите напори да го намали бројот на предметите во текот на 2017. Имаше намалување од 29% во бројот на тековните предмети, како резултат на бројот на донесените пресуди.

Постапка

И покрај општото опаѓање, останува предизвикот на намалување на заостатокот на неповторувачки случаи пред советите. Беа воведени нови процедури со цел да се насочи постапувањето и пресудувањето. Беше имплементирана политика на приоритет која овозможува ресурсите да бидат сконцентрирани на најнеодложните предмети.

На пример, 6000 унгарски случаи кои се однесуваа на апликации за притвор беа првично означени во приоритетната категорија. Тие беа подоцна испратени до судија-поединец откако Советот сметаше дека Унгарија беше востановила национален правен лек. Второ, апликациите кои се однесуваа на условите на лишување од слобода во Романија беа предмет на постапка по пилот-пресуда.

Приоритетната политика придонесе за намалување на бројот на апликации, вкупно за 23% во 2017 споредено со 2016 година. Бројот на приоритетни апликации кои водеа до пресуда порасна за 26% помеѓу 2016 и 2017 година.

Комитетот на министри врши надзор над извршувањето на пресудите и осигурува дека државата се ослободува од нејзината правна обврска согласно членот 46 (обврзувачка сила и извршување на пресудите), вклучувајќи го преземањето мерки преку правни лекови. Во поглед на улогата на Комитетот на министри, види ја белешката за случајот *Бирмич [Birtmich]*, каде голем број предмети му беа пренесени на Комитетот на министри (види подолу).

Мрежата на врховните судови, воспоставена во 2015 година како мрежа за размена на информации за судската пракса за ЕКЧП помеѓу највисоките национални судови и ЕСЧП, продолжи да се проширува и во 2017 година.

Првиот форум на контакт-точките се одржа во Стразбур во јуни 2017 година. Педесет претставници од контакт-точките и други лица од 44 врховни судови, како и нивните партнери во Регистарот, го посетија настанот за да ја дискутираат функцијата и иднината на Мрежата на врховните судови. Членството на мрежата сега изнесува 64 судови од 34 држави-членки.

Судска пракса

Членот 6, правото на правично судење, како и претходните години беше најчесто повикуваниот член во 2017 година. Поконкретно, апликантите се жалеа на должината на постапката на домашно ниво и на неизвршувањето на домашните пресуди. Понатаму, во контекст на членот 3, основите на кои најчесто се однесуваа апликациите вклучуваа нечовечко или деградирачко постапување, и недостиг на ефективна истрага. На пример, апликантите се жалеа дека државата пропуштила да преземе соодветна нега и да се грижи за нивните физички или ментални потреби низ еден период на лишување од слобода. Конечно, многу апликанти наведуваа повреда на нивното право на слобода и безбедност по членот 5, на пример, затоа што биле уапсени или притворени неколку часа без обвинение.

Најголем број случаи, во сите области, беа покренати против Романија, по што следуваа Русија и Турција.

Во 2017, беа донесени одреден број влијателни пресуди кои се одразија како врз суштината на Конвенциската судска пракса, така и врз процедурите на ЕСЧП, а кои понатаму ќе бидат прикажани подолу.

Избор на резимеа на пресуди

Лопез де Суса Фернандез против Португалија [Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal], пресуда на Големиот судски совет од 19 декември 2017, бр. 56080/13: Апликантката се жалела на повреда на членот 2, правото на живот, поради тоа што нејзиниот сопруг добил инфекција во болница, а медицинскиот кадар бил невнимателен и немарен во нивното постапување со него. Беше констатирано дека позитивната материјална обврска во случај на медицинска небрежност е ограничена на воспоставување на адекватна регулаторна рамка која ги принудува болниците, било приватни или јавни, да усвојат соодветни мерки за заштита на животот на пациентите. Во околностите на случајов, релевантната рамка во Португалија не откривала какви било недостатоци и оттука не беше утврдена повреда на членот 2 во нејзиниот материјален аспект. Спротивно на тоа, во поглед на процедуралната обврска, Судот сметаше дека кога домашниот систем во целина бил соочен со издржан случај на медицинска небрежност што имал за последица смрт на сопругот на апликантката, тој пропуштил да обезбеди адекватен и навремен одговор кој е во согласност со обврската на државата по членот 2. Беше утврдена повреда на процедуралниот аспект.

Тагајева и други против Русија [Tagayeva and Others v. Russia], пресуда од 13 април 2017, бр. 26562/07 и 6 други апликации: Апликантите покренаа различни прашања поврзани со терористичкиот напад, опсадата и бомбардирањето на училиштето бр. 1 во Беслан, Русија, во септември 2004 година, и одговорот од страна на државата на тој напад.

Планирањето и контролата на операцијата да се ослободат заложници не успеа да ги преземе сите изводливи мерки на претпазливост со цел да се избегне и/или минимизира евентуалната загиба на животот на цивилите. Во поглед на некои од апликантите, Судот најде докази кои го поткрепуваат *prima facie* жалбениот навод дека државните агенти користеле недискриминирачко оружје кон зградата додека се мешале меѓу терористите и заложниците. Владата не даде задоволително и убедливо објаснување за употребата на сила и околностите на смртта и повредите на кои се

жалеле апликантите. Беше утврдено дека употребата на смртоносна (летална) сила од страна на државните агенти придонела, до некој степен, кон жртвите помеѓу заложниците.

Судот потоа разгледуваше дали употребата на смртоносна сила би можела да се смета за оправдана. Судот утврди дека не е задача на Судот, со одвоена рефлексивна, со неговото сопствено мислење за ситуацијата да го супституира тоа на безбедносните офицери од кои се бараше да интервенираат да ги зачуваат човечките животи во екстремно тешка ситуација. Грешките во пресудата или погрешните проценки, кои наназад погледнато биле несреќни грешки, сами по себе нема да повлечат одговорност по членот 2. Меѓутоа, употребата на експлозивни и недискриминирачко оружје, како што се случило во овој случај, не би можела да се смета за апсолутно неопходна во дадените околности. Беше утврдена повреда на членот 2 за сметка на масовната употреба на смртоносна сила. Слабоста на правната рамка која ја уредува употребата на сила придонесе кон ваквиот наод.

Судот исто така заклучи дека имало прекршување на членот 2 во поглед на сите апликанти бидејќи истрагата не била во состојба да доведе до утврдување дали силата употребена во случајот била оправдана, и поради тоа таа не била ефективна.

Бекер против Норвешка [Becker v. Norway], пресуда од 5 октомври 2017, бр. 21272/12: Ова беше значаен развој во сферата на слободата на печатот, на начин на кој таа е заштитена со членот 10, правото на слободно изразување. Апликантката беше новинарка која тврдеше дека била принудена да даде докази што би овозможиле да бидат идентификувани еден или повеќе новинарски извори, како повреда на нејзиното право од член 10 од Конвенцијата да прима и да споделува информации. На апликантката не ѝ било изрично наредено да го обелодени идентитетот на изворот на информациите во нејзиниот напис во весник. Пресудата на домашниот суд била лимитирана на наложување таа да сведочи за нејзиниот контакт со г. Х, кој самиот се изјаснил дека тој бил изворот. Сепак, Судот сметаше дека можните ефекти од таквата наредба биле од таква природа што генералните принципи развиени во поглед на наредбите за обелоденување на изворот биле применливи во овој случај.

Судот ја имаше предвид важноста на заштитата на новинарските извори за слободата на печатот и констатираше дека причините изнесени во корист на присилувањето на апликантката да сведочи за нејзиниот контакт со г. Х (спречување на кривично дело и неред), иако релевантни, биле недоволни. Судот не беше убеден дека постоел преовладувачки предуслов за остварување на јавниот интерес. Беше утврдена повреда на членот 10.

Барбулеску против Романија [Bărbulescu v. Romania], пресуда на Големиот судски совет од 5 септември 2017, бр. 61496/08: Засегнатите интереси во овој случај беа, од една страна, правото на почитување на приватниот живот на апликантот согласно членот 8, од една страна, и правото на неговиот работодавач да се вклучи во следење на комуникациите, вклучително и соодветните дисциплински овластувања, со цел да се осигура полесно функционирање на компанијата, од друга страна. Согласно позитивните обврски на државата од членот 8 од Конвенцијата, од националните власти се бара да ги урамнотежат овие интереси. Содржините на комуникациите содржани во инстант пораките (messenger) на апликантот биле искористени во подоцнежната дисциплинска постапка против него.

Беше проблематично дали националните власти постигнале правична рамнотежа помеѓу интересите во прашање. Домашните судови пропуштиле да одредат дали апликантот добил претходно

известување дека би можеле да бидат следени неговите комуникации, и дека тие го немале предвид фактот дека апликантот не бил информиран за природата или степенот на следењето, или степенот на навлегување во неговиот приватен живот и кореспонденцијата. Националните судови пропуштиле да утврдат конкретна причина која ќе ги оправда мерките за следење, дали можеле да бидат употребени помалку интрузивни мерки и дали кон неговите комуникации би можело да се пристапи без знаење на апликантот. Беше утврдена повреда на членот 8.

Мерабишвили против Грузија [Merabishvili v. Georgia], пресуда на Големиот судски совет од 28 ноември 2017, бр. 72508/13: Овој случај се однесува на апсењето и притворањето на поранешниот премиер на Грузија. Тој бил уапсен под обвинение за злоупотреба на положбата, изборна измама и злоупотреба на средства. Судот утврди дека ограничувањето на правото на апликантот на слобода претставувало континуирана ситуација и, при сите околности, претежната цел на рестрикцијата се променила со текот на време. На почетокот, тоа било базирано врз истрагата за делата засновано врз постоење на основано сомнение. Сепак, подоцна, доминантна цел станало прибавувањето информации за смртта на друго лице и банкарските сметки. Крајната цел не беше пропишана со Конвенцијата. Беше утврдена повреда на членот 18 во комбинација со членот 5.

Бирмич и други против Украина [Burmych and Others v. Ukraine], пресуда на Големиот судски совет од 12 октомври 2017, бр. 46952/13, 47786/13, 54125/13, 56605/13, 3653/14: Апликантите се жалеа на неизвршување или одложено извршување на домашните одлуки донесени во нивна корист. Тие наведуваа повреда на нивните права по членот 6, правото на правично судење, и на членот 1 од Протоколот бр. 1, заштита на сопственоста, како и на членот 13, правото на ефективен правен лек.

Судот ги повтори неговите наоди од пилот-пресудата во случајот *Иванов [Ivanov]* дека структуралните проблеми биле далекусежни и комплексни во нивната природа и дека тоа бара спроведување на сеопфатни и комплексни мерки, кои по можност по нивната природа ќе бидат законодавни и административни. Судот го нотираше пропустот во текот на многуте години од страна на Украина што го остави неразрешен системскиот проблем на неизвршување на домашните судски пресуди, подоцна предизвикувајќи бројни последователни апликации кои покренаа прашања идентични како и во предметниот случај.

Ситуацијата го доведе Судот до тоа да усвои пракса на справување со последователните случаи на *Ivanov* во побрза, поедноставена постапка која ќе им дозволи на апликантите да добијат брза, итна одлука која ќе им овозможи финансиско ремедирање. Постапката за пилот-пресуди беше создадена како одговор на зголемувањето на заостатокот на Судот, предизвикан од системските структурални дисфункции, со главна цел за гарантирање на делотворноста на Конвенциската машинерија. Двојната цел на пилот-пресудата беше да се намали заканата за ефикасно функционирање на Конвенцискиот систем и прашањата кои се наоѓаат во позадина да се решат на домашно ниво, што вклучуваше досудување на надомест како за стварните така и за потенцијалните жртви.

Конечно, Судот истакна дека задача на Комитетот на министри е да врши надзор над извршувањето на пресудата и да гарантира дека државата ги исполнила нејзините обврски од членот 46. Последователно, Судот избриша од листата на случаи 12,143 апликации против Украина и сметаше дека Комитетот на министри е во подобра позиција одошто самиот Суд да го осигури извршувањето на пресудата на Судот од страна на Украина.

Мамадов против Азербејџан [Mammadov v. Azerbaijan], пресуда на Големиот судски совет од 22 мај 2014, бр. 15172/13: Случајот, за кој првично беше одлучувано во 2014 година се однесуваше на апсењето и притворањето на истакнат азербејџански опозициски политичар. Апликантот тврдеше дека бил уапсен и притворен без основано сомнение и било прекршено неговото право на презумпција на невиност. Судот утврди дека Владата не покажала постоење на основано сомнение за кривично дело за да апликантот биде лишен од слобода, и дека тој бил прогласен за виновен пред да биде прогласен за виновен согласно закон. Следствено на тоа, беше утврдена повреда на членот 5 став 1 и на членот 6 став 2.

Во декември 2017 година, Комитетот на министри за првпат ја примени прекршочната постапка против Азербејџан со оглед на континуираното одбивање од страна на властите да осигураат безусловно пуштање на слобода на апликантот. Комитетот формално му постави прашање на Судот дали државата ги беше исполнила нејзините обврски да се изврши пресудата. Таква одредба постои уште кога Протоколот 14 влезе во сила, и има за цел да биде искористена само во „исклучителни околности“. Оваа постапка е во тек и уште не е завршена.

АЛБАНИЈА

Општ вовед

Овој документ ги наведува пресудите донесени од страна на Европскиот суд за човекови права (Судот или ЕСЧП) во однос на Република Албанија, по ратификацијата на Европската конвенција на 2 октомври 1996 година.

На 31 декември 2016 година, Судот донесе 70 пресуди и 62 одлуки во однос на Албанија. Во 2017 година, немаше судски пресуди ниту одлуки донесени од страна на Судот. Сепак, осум случаи беа тргнати од листата на предмети од страна на Комитет. Понатаму, Комитетот на министри, кој го надгледува извршувањето на пресудите донесени од страна на Судот, донесе резолуција за Албанија во врска со три случаи, затворајќи го неговото постапување, бидејќи се увери дека биле преземени соодветни мерки од страна на албанската држава.¹

Подолу е даден краток наратив / преглед на видовите случаи во кои е вклучена Албанија.

Во врска со членот 2 од Конвенцијата, правото на живот, се следниве два клучни случаи: Во *Цека*, случајот на апликантот беше тргнат од листата на предмети, бидејќи Судот сметаше дека државата ја признала забраната и платила соодветен надоместок². *Рапо*³ се однесуваше на екстрадицијата на апликантот. Сепак, Судот утврди дека дипломатската белешка што била понудена содржи доволно гаранции дека нема да дојде до кршење на правото на живот по екстрадицијата.

Донесени се пет пресуди во врска со членот 3. Во три случаи е утврдена повреда на членот 3. Случаите се однесуваа на условите за притвор, кога лицата беа задржани во притвор⁴, недостатокот на соодветен медицински третман во затворот⁵ и претепувањето на апликантот од страна на полицијата додека бил во притвор.⁶ Во пресудите, Судот го забележа следново: неспоивоста на условите за притвор со здравствената состојба, односно сместувањето на ментално болен затвореник со здрави затвореници и недостатокот на соодветна медицинска помош⁷ и сериозноста на тепањето што го претрпел апликантот бил од таков степен што претставувал тортура (мачење) во смисла на членот 3.⁸

Две пресуди се изречени во однос на членот 5, право на слобода и безбедност, при што повреди беа пронајдени во двете пресуди. Гледајќи една од нив, *Делијорџи*,⁹ Судот утврди прекршување на член 5 став 1 и на член 5 став 4, што произлегува од должината на притворот во очекување на судскиот процес, времето потребно за да се испита барањето на апликантот да биде пуштен на слобода и недостатокот на причини кои му биле дадени на апликантот во врска со ставањето под куќен притвор.

1 Резолуција на Комитетот на министри CM / ResDH (2017) 417

2 *Цека против Албанија*, пресуда од 23 октомври 2012 година.

3 *Рапо против Албанија*, пресуда од 25 септември 2012 година.

4 *Грори против Албанија*, пресуда од 7 јули 2009 година.

5 *Грори против Албанија*, пресуда од 7 јули 2009; *Дибеку против Албанија*, пресуда од 18 декември 2007 година.

6 *Каџу и Котори против Албанија*, пресуда од 23 октомври 2012 година.

7 *Грори против Албанија*, пресуда од 7 јули 2009 година.

8 *Каџу и Котори против Албанија*, пресуда од 23 октомври 2012 година.

9 *Делијорџи против Албанија*, пресуда од 28 април 2015 година.

36 пресуди се изречени во однос на правото од член 6 на правично судење. Во 33 случаи, Судот утврди повреда на членот 6. Поголемиот дел од случаите се сосредоточени на тоа дека во нив апликантите тврделе дека биле предмет на нефер судење и немале пристап до суд. На пример, во *Цака*¹⁰, неуспехот да се обезбедат сведоци за рочиштето на апликантот и да се води сметка за сведочењата на четворица сведоци, за време на судењето пред првостепениот суд претставуваше повреда на членот 6 став 1 во комбинација со членот 6 став 3 (г) . Во *Ласка и Лика*¹¹, неуспехот да се отстранат неправилностите во текот на истражната фаза (во врска со идентификацијата на потенцијалните осомничени лица) доведе до повреда на членот 6 став 1. Во *Цани*¹², одбивањето да му се дозволи на апликантот да го изнесе неговиот случај пред Апелациониот суд и Врховниот суд го прекршиле членот 6 став 1. Во *Даути*,¹³ Судот утврди дека неможноста на апликантот да ја оспори административната одлука на Комисијата за жалби, во врска со доделувањето на бенефиции, претставува повреда на правото на пристап до суд. Понатаму, Судот сметаше дека Комисијата за жалби не може да се смета за „независен и непристрасен трибунал“ како што се бара со членот 6 став 1 од Конвенцијата и нејзините одлуки, според законот во сила во материјалното време, не може да бидат оспорувани пред домашен суд. Во случајот на *Ќуфај*¹⁴, Европскиот суд утврди повреда на правото на правично судење на претпријатието-апликант поради неисполнување на правосилна судска одлука (повреда на членот 6 став 1). Случајот *Лули*¹⁵ се однесуваше на прекумерната должина на граѓанската постапка пред различни тела помеѓу 1996 година и времето на донесување на пресудата. Судот посебно го критикуваше неуспехот на судскиот систем правилно да управува со мултиплицирање на постапките по истото прашање. Друг релевантен случај е *Бици*,¹⁶ кој се однесуваше на должината на постапката пред Комисијата за денационализација и обесштетување на Драч, односно постапката поврзана со признавање, враќање и/или надомест на имот. Судот утврди повреда на членот 6 став 1 врз основа на тоа дека таа постапка траела 11 години, 9 месеци и 18 дена пред еден суд.

Во група случаи, Судот изрази загриженост во врска со структурните неуспеси за спроведување на домашните конечни и правосилни судски и административни одлуки. Во светлина на распространетоста на проблемот, Судот донесе пилот-пресуда во *Манухаќе Путо и други*.¹⁷ Судот утврди дека немало ефективен домашен правен лек што овозможува соодветно и доволно обесштетување поради долготрајното неизвршување на одлуките на Комисијата за обесштетување. Согласно членот 46 од Албанија беше побарано под итно да преземе општи мерки со цел ефикасно да се обезбеди правото на надомест.

Една пресуда е донесена во врска со членот 7. Во *Алимучај*, Судот утврди повреда на принципот на легалитет на кривичните дела и казните. Тоа се однесуваше на апликантот на кој му била изречена потешка казна од онаа за кој бил одговорен.¹⁸

10 *Балиу против Албанија*, пресуда од 16 јуни 2005 година; *Цака против Албанија*, пресуда од 8 декември 2009 година.

11 *Ласка и Лика против Албанија*, пресуда од 20 април 2010 година.

12 *Цани против Албанија*, пресуда од 6 март 2011 година.

13 *Даути против Албанија*, пресуда од 3 февруари 2009 година; *Дриза против Албанија*, пресуда од 13 ноември 2007 година.

14 *Ќуфај против Албанија*, пресуда од 18 ноември 2004 година.

15 *Лули и други против Албанија*, пресуда од 1 април 2014 година.

16 *Бици против Албанија*, пресуда од 3 декември 2015 година.

17 *Манухаќе Путо и други против Албанија*, пресуда од 31 јули 2012 година.

18 *Алимучај против Албанија*, пресуда од 7 февруари 2012 година.

Има два случаи во врска со членот 8, правото на почитување на приватниот и семејниот живот¹⁹. Во *Бајрами*,²⁰ неуспехот на албанските власти да ги преземат неопходните мерки за повторно обединување на апликантот со неговата ќерка, кој беше однесен во Грција од страна на мајката без согласност на апликантот, претставуваше кршење на членот 8. Повреда не е утврдена во вториот случај, што исто така се однесуваше на позитивната обврска за олеснување на повторното обединување на родителите и децата.²¹

22 пресуди беа изречени во врска со член 13, сите во врска со член 6 и / или член 1 од Протоколот бр. 1. Доставена е една пресуда во врска со членот 4 од Протоколот бр. 7, правото да не се биде суден или казнет двапати. Повреда беше утврдена заради тоа дека се сметаше дека кривичната постапка се повторува, по претходниот заклучок со конечна одлука.²²

Имаше 15 пресуди во врска со членот 1 од Протоколот бр. 1. Многу од овие случаи вклучуваат неизвршување на домашните пресуди, како и тоа дека долгот од судска пресуда може да претставува владение сопственост за целите на Конвенцијата (види, на пример, Манусхаќе путо и други, спомената погоре според членот 6).

19 *Ќама против Албанија и Италија*, пресуда од 8 јануари 2013 година; *Бајрами против Албанија*, пресуда од 12 декември 2006 година.

20 *Бајрами против Албанија*, пресуда од 12 декември 2006 година.

21 *Ќама против Албанија и Италија*, пресуда од 8 јануари 2013 година.

22 *Церај против Албанија*, пресуда од 29 јули 2008 година.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Општ вовед

Босна и Херцеговина (понатаму: „БиХ“) ја ратификуваше Европската конвенција за човекови права и основни слободи (понатаму: „Конвенцијата или ЕСЧП“) на 12 јули 2002 година и од тој датум таа стана договорна страна на Конвенцијата и на Европскиот суд за човековите права (понатаму: „ЕСЧП или Судот“).

Од ратификацијата на Конвенцијата од страна на државата заклучно со 31 декември 2017 година, Судот има донесено 56 пресуди и 87 одлуки за допуштеност во поглед на БиХ.

Од вкупниот број пресуди во поглед на БиХ четири пресуди беа донесени од Голем судски совет. Овие случаи се однесуваат на правата од членот 14 и членот 1 од Протоколот бр. 12, на членот 7, членот 10 и членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата.

Најголемиот број пресуди кои беа донесени се во поглед на сопственичките права од членот 1 од Протоколот бр. 1 и правото на правично судење од членот 6 со оглед на потфрлањето од државните органи да ги спроведат домашните судски пресуди со кои се усвојуваат различни видови барања. Заклучно со 31 декември 2017, Судот има донесено 24 пресуди во поглед на членот 1 од Протоколот бр. 1. Судот исто така донесе 32 пресуди во врска со членот 6, а повреда беше утврдена во 30 од тие случаи. Иако вкупниот број случаи кои се одлучени од страна на Судот не е значителен споредено со другите земји во регионот, Судот се занимаваше со сериозни системски проблеми во некои случаи, како што се враќањето на старите девизни заштеди или стекнувањето на повторно владение на предвоените станови.

Проблемот на неизвршување на конечната и правосилна пресуда на домашниот суд со која ѝ било уважено барањето на апликантката да се ослободат „старите“ девизни штедни влогови внесени во домашна комерцијална банка по членот 6 беше нотирано во *Јеличиќ*²³, првата пресуда против БиХ. Понатаму, во случајот *Чолик и други* Судот сметаше дека дошло до повреда на членот 1 од Протоколот бр. 1 и на членот 6 поради неизвршувањето на конечните и правосилни домашни судски пресуди со кои на апликантите им се досудува надомест на штета во поглед на т.н. „воена штета“.²⁴ Овој случај се однесуваше на законското запирање на извршувањето на цела категорија правосилни пресуди поради големината на јавниот долг кој би произлегол од овие пресуди. Судската пракса на Судот еволуираше во подоцнежната пресуда во која беше утврдено дека одолговлекувањата во извршувањето биле неразумни и оттука, тие го повредиле членот 6²⁵. Исто така, по ова прашање пресуди беа донесени и во многу повторувачки случаи.

Во врска со погореспоменатиот системски проблем со „старите“ девизни штедни влогови, повреда на членот 1 од Протоколот бр. 1 беше исто така утврдена и во првата пилот-пресуда во по-

23 *Јеличиќ против БиХ*, пресуда од 10 октомври 2006.

24 *Чолик и други против БиХ*, пресуда од 10 ноември 2009.

25 *Руник и други против БиХ*, пресуда од 15 ноември 2011.

глед на БиХ во случајот *Шулајџиќ против БиХ*²⁶. Друг важен случај, исто така системски проблем, кој исто така се однесува на „старите“ девизни штедни влогови е *Алишиќ и други против БиХ, Хрватска, Србија, Словенија и Македонија*²⁷. Повторно беше применета постапка за пилот-пресуди. Овој случај се однесуваше на неможноста на апликантите да ги повлечат нивните „стари“ девизни штедни влогови од нивните сметки во банките со оглед на распаѓањето на Социјалистичка Федеративна Република Југославија и се однесуваше на повредата на правото на ефективен правен лек и на правото на мирно уживање на сопственоста.

Друг системски проблем беше востановен во случаите на враќање во сопственост на воените станови, како во случајот *Џокиќ против БиХ*.²⁸ Овој случај се однесуваше на неможноста да се врати во сопственост воен стан во Сараево и апликантот да се регистрира како негов сопственик, без оглед на правно важечкиот купопродажен договор, што довело до повреда на членот 1 од Протоколот бр. 1.

Што се однесува до правото на пристап до судот по членот 6, Судот донесе пресуда во случајот *Авдиќ и други* каде што беше востановено дека не постоело стварно „утврдување“ на граѓанските права и обврски пред Уставниот суд на БиХ, и на тој начин правото на пристап до судот останало илузорно.²⁹ Во друг случај, во поглед на правото на пристап до суд, Судот утврди дека апликантот не претрпел непропорционално ограничување на неговото право на пристап до судот во предметот *Лончар против БиХ*зо.

Беше донесена една пресуда по членот 2 во која не беше утврдена повреда. Во *Палиќ против БиХ*³¹ Судот за прв пат испитуваше дали БиХ ги исполнила нејзините процедурални обврски да спроведе ефективна и независна кривична истрага по исчезнување на лица за време на војната. Тој исто така утврди дека реакциите на властите не би можеле да се категоризираат како нечовечко и деградирачко постапување во смисла на значењето на членот 3 од Конвенцијата. Судот донесе бројни одлуки во врска со прашањето за наводно непридржување кон позитивната обврска на државните власти да ја истражат судбината на лицата кои исчезнале за време на воените активности во БиХ во периодот од 1992–1995 година.³²

Судот донесе четири пресуди по членот 3 од Конвенцијата. Тие поконкретно се однесуваа на наводни повреди на човековите права на барателите на азил. Во една од нив Судот утврди дека би имало повреда на членот 3 од Конвенцијата во случај на депортација на апликантот во Сирија.³³

26 Иако двете пресуди се однесуваат на неможноста за апликантите да ги повлечат нивните „стари“ девизни заштеди, главната разлика помеѓу *Шулајџиќ против БиХ* и *Јеличиќ против БиХ* лежи во фактот дека апликантката Јеличиќ добила конечна и правосилна домашна судска пресуда со која ѝ било уважено нејзиното барање за девизните заштеди, додека апликантот Шулајџиќ не добил таква пресуда, туку ја оспорувал законитоста на домашното законодавство кое предвидувало генерална шема за спогодување/разрешување на прашањето за девизните заштеди по пат на државни обврзници.

27 *Алишиќ и други против Босна и другите*, пресуда на Големиот судски совет од 16 јули 2014 (пресуда на Советот од 6 ноември 2012).

28 *Џокиќ против БиХ*, пресуда од 27 мај 2010.

29 *Авдиќ и други против БиХ*, пресуда од 19 ноември 2013.

30 *Лончар против БиХ*, пресуда од 25 февруари 2014.

31 *Палиќ против БиХ*, пресуда од 15 февруари 2011.

32 *Мујкановиќ и други против БиХ*, одлука од 3 јуни 2014; *Фазлиќ и други против БиХ*, одлука од 3 јуни 2014; *Шермет против БиХ*, одлука од 8 јули 2014; *Хамидовиќ*, одлука од 2 септември 2014; *Жерајќиќ и Гојковиќ против БиХ*, одлука од 13 ноември 2014.

33 *Ал Хусин против БиХ*, пресуда од 7 февруари 2012.

Сепак, во однос на другите земји на потекло на апликантите, како Ирак и Тунис, Судот сметаше дека не би постоел стварен ризик дека апликантите би биле изложени на лошо постапување, доколку бидат депортирани, што би претставувало прекршување на членот 3 од Конвенцијата.³⁴ Во еден случај Судот сметаше дека физичката благосостојба на апликантите не била адекватно осигурана по нивното пристигнување во затворот, сè додека на нив им било обезбедено посебно сместување во одделението на затворската болница, наоѓајќи дека страдањето на апликантите како последица на тоа го надминало прагот на суровост и претставувало кршење на членот 3³⁵.

Во врска со членот 5 Судот донесе повеќе пресуди кои се фокусираа на безбедноста на душевно болните сторители на кривични дела³⁶ и на лишувањето на баратели на азил во БиХ. Во случаите на барателите на азил³⁷ потпирајќи се врз добро востановената судска пракса Судот повторил дека превентивниот притвор од безбедносни причини не е легитимен во смисла на значењето на членот 5 став 1 од Конвенцијата.

Судот донесе една пресуда во која констатираше повреда на членот 7, кој гарантира дека никој нема да биде прогласен за виновен за кривично дело во поглед на кое било дело кое не претставувало кривично дело согласно националното или меѓународното право во времето во кое тоа било извршено³⁸. Судот последователно утврди дека тоа што на апликантите не им биле обезбедени ефективни процедурални заштитни гаранции против изрекувањето на потешка казна, претставувало прекршување. Во друг важен случај *Шимшиќ против БиХ*³⁹ апликантот се жалел по членот 7 од Конвенцијата дека кривичните дела против човечноста, за кои тој бил прогласен за виновен, со оглед дека делото не претставувало кривично дело согласно националното право во текот на војната од 1992–95. Судот согледа дека макар што спорните дејствија не претставувале дело против човечноста согласно домашното право, тие сепак биле дела против човечноста согласно меѓународното право.

Беше донесена само една пресуда во поглед на членот 8. Овој случај се однесуваше на правото на апликантката на почитување на нејзиниот приватен и семеен живот.⁴⁰ Во овој случај Судот ја разгледуваше позитивната обврска да се олесни повторното соединување на родителите и децата и нагласи дека адекватноста на мерката треба да се суди од аспект на брзината на имплементацијата со оглед дека протекот на време би можел да има последици по односите меѓу децата и родителот кој не живее со нив.

Беа донесени пет пресуди по членот 14, од кои четири по членот 1 од Протоколот бр. 12. Овие пресуди се однесуваа на дискриминаторските уставни одредби за остварување на избирачките права. Првата пресуда во поглед на БиХ која ја адресира наводната дискриминација беше *Сејдиќ и Финци против БиХ*⁴¹, во која Судот за прв пат го примени членот 1 од Протоколот 12 во поглед на

34 *Ал Ханчи против БиХ*, пресуда од 15 ноември 2011, *Ал Хамдани против БиХ*, пресуда од 7 февруари 2012.

35 *Родиќ и други против БиХ*, пресуда од 27 мај 2008.

36 *Токиќ и други против БиХ*, пресуда од 8 јули 2008.

37 *Ал Хамдани против БиХ*, пресуда од 7 февруари 2012; *Ал Хусин против БиХ*, пресуда од 7 февруари 2012.

38 *Мактуф и Дамјановиќ против БиХ*, пресуда од 18 јули 2013.

39 *Шимшиќ против БиХ*, одлука од 10 април 2012.

40 *Шобота-Гајиќ против БиХ*, пресуда од 6 ноември 2007.

41 *Сејдиќ и Финци против БиХ*, пресуда од 22 декември 2009.

жалбените наводи дека апликантите не можеле да се кандидираат на изборите за Претседател со оглед на фактот дека тие не биле припадници на „конститутивните народи“ во БиХ. Судот зазема становиште дека апликантите биле дискриминирани во остварувањето на нивните права да се кандидираат на изборите за Претседателството на БиХ и за Домот на народите на Парламентот на БиХ врз основа на нивното еврејско и ромско потекло. Судот сметаше дека континуираната неподобност на апликантите да се кандидираат на избори немала објективно и разумно оправдување и затоа таа го прекршила членот 14 земен во комбинација со членот 3 од Протоколот бр. 1. Уставните одредби кои ги направија апликантите неподобни да се кандидираат за Претседателството на БиХ исто така биле сметани за дискриминаторски и претставувале прекршување на членот 1 од Протоколот бр. 12. Следствено на пресудата Сејдиќ и Финци, Судот конзистентно ја применуваше неговата судска пракса во мноштвото подоцнежни пресуди⁴². Дотолку повеќе, во пресудата Шекеровиќ и Пашалиќ против БиХ⁴³ Судот утврди дека имало повреда на членот 14 земен во комбинација со членот 1 од Протоколот бр. 1 со оглед на дискриминацијата на апликантите кои биле внатрешно раселени лица.

Судот разгледуваше една апликација по членот 4 од Протоколот бр. 7. Беше констатирано дека независно од различните класификации на двете дела во домашниот закон, на апликантот му било судено и тој бил казнет двапати за иста работа, и тоа како за помал прекршок, така и во кривична постапка, спротивно на правилото *ne bis in idem*.⁴⁴

Случаи одлучени во 2017

Помеѓу јануари и декември 2017 ЕСЧП донесе единаесет пресуди и пет одлуки за недопуштеност во поглед на БиХ. Една пресуда беше донесена од Голем судски совет, пет од Совет и пет од Комитет од тројца судии. Судот постапуваше во предмети по членот 10, членот 9, членот 5 и членот 6 од Конвенцијата. Имајќи ги предвид претходните случаи во поглед на БиХ, може да се заклучи дека тие продолжуваат да инволвираат прашања покриени со членот 6, правото на правично судење.

Овој оддел ќе ги разгледа подетално пресудите и одлуките за допуштеност усвоени во однос на БиХ во 2017 година и ќе даде кратки резимеа на фактите и одлуките на Судот.

Пресуди

Член 10, слобода на изразување

Големиот совет на Судот донесе пресуда во случајот *Меџлис на Исламската заедница Брчко и други против БиХ*,⁴⁵ утврдувајќи дека не настанала повреда. Апликантите, верската заедница на муслиманите и три невладини организации на етничките Бошњаци во дистриктот Брчко во БиХ, испратиле писмо до највисоките органи на дистриктот. Писмото ја изразуvalo нивната загриженост за постапката за именување во врска со позицијата директор на јавната мултиетничка радио-станица и наведувало дека уредничката на станицата, која била предложена за ова место, презема-

⁴² *Зорниќ против БиХ*, пресуда од 15 јули 2014, *Пилав против БиХ*, пресуда од 9 јуни 2016, *Шлаку против БиХ*, пресуда од 26 мај 2016.

⁴³ *Шекеровиќ и Пашалиќ*, пресуда од 8 март 2011.

⁴⁴ *Муслија против БиХ*, пресуда од 14 јануари 2014.

⁴⁵ *Меџлис на Исламската заедница Брчко и други против БиХ*, пресуда на Големиот судски совет од 17 јуни 2017.

ла дејствија кои биле непочитувачки кон како кон муслиманите така и кон етничките Бошњаци. Набргу потоа, писмото било објавено во три различни дневни весници. Уредничката покренала парнична постапка за клеветата против апликантите во која било утврдено дека тие се одговорни за клеветата и им било наредено да го повлечат писмото, при што во случај да пропуштат да го сторат тоа тие би требале да платат надомест на нематеријалната штета. Беше нотирано дека пресудите на домашните судови претставувале нарушување на слободата на изразување на апликантите, а вмешувањето било пропишано со закон и следело одредена легитимна цел, имено целта за заштита на угледот на другите. Судот понатаму испитуваше дали вмешувањето било неопходно во едно демократско општество.

При разгледувањето на прашањето, Судот утврди дека обвиненијата го достигнале потребното ниво на сериозност и оттука, тие би можеле да ги загрозат правата на уредничката согласно членот 8. Поради тоа, Судот требал да провери дали домашните власти постигнале правична рамнотежа помеѓу двете вредности загарантирани со Конвенцијата, имено, од една страна, слободата на изразување на апликантите заштитена со членот 10 и, од друга страна, правото на уредничката на почитување на нејзиниот углед согласно членот 8. Судот го сподели мислењето на домашните власти дека одговорноста на апликантите за клеветата треба да биде оценета само во врска со нивната приватна кореспонденција со локалните власти, наместо врзано за објавувањето на писмото во медиумите, со оглед дека не било докажано дека тие биле одговорни за неговото објавување.

Судот повторил дека кога една невладина организација ќе го привлече вниманието кон прашања од јавен интерес, таа врши улога која е слично важна како улогата на печатот и може да се окарактеризира како куче-чувар на општеството. Исто така, беше забележано дека при балансирањето помеѓу засегнатите компетитивни интереси, беше соодветно да се земат предвид критериумите кои беа општо применливи при дисеминацијата на клеветнички искази од страна на медиумите при извршувањето на нивната функција на јавен куче-чувар. Исто така беше забележано дека апликантите имплицитно се претставувале себеси како да имаат непосреден пристап до информацијата и дека во тие околности тие ја имале преземено одговорноста за исказите. Друг значаен фактор беше дали притисокот на спорните искази првенствено бил направен за да се обвини уредничката или за надлежните државни функционери да се известат за однесувањето кое според нив се појавува како непрописно или незаконско. Апликантите тврдеа дека нивната намера била да ги информираат надлежните власти за некои нерегуларности и да ги поттикнат да ги истражат и потврдат наводите изнесени во писмото. Меѓутоа, Судот истакна дека спорното писмо не содржело какво било барање за истражување и проверка на нивните наводи.

Судот утврди дека иако наводите биле истакнати до ограничен број државни функционери преку приватна кореспонденција, тоа не го елиминирало нивниот потенцијален штетен ефект врз кариерните перспективи на уредничката како државна службеничка и нејзиниот професионален углед како новинарка. Независно од тоа како писмото стигнало до медиумите, беше заклучено дека објавувањето отворило можност за јавна дебата и ја зголемило штетата врз нејзиното достоинство и професионален углед.

Исто така, Судот не нашол причина за да отстапи од наодите на домашните судови дека апликантите не ја докажале вистинитоста на нивните изјави за кои тие знаеле или требале да знаат дека биле лажни и следствено на тоа, заклучи дека апликантите немале доволна фактичка основа за нивните спорни наводи за уредничката во тоа писмо. Судот беше задоволен дека оспоруваното

вмешување било поткрешено со релевантни и доволни причини и дека властите на тужената држава постигнале правична рамнотежа помеѓу интересот на апликантите за слободен говор, од една страна, и интересот на уредничката за заштита на нејзиниот углед, од друга страна. На тој начин државата дејствувала во рамките на нејзиното поле за проценка.

Член 9, слобода на мислата, совеста и религијата

*Хамидовиќ против БиХ*⁴⁶ се однесуваше на одбивањето на апликантот да ја извади неговата муслиманска капа додека давал исказ во кривичниот суд. Предметот беше сосредоточен на нападот врз Амбасадата на САД во Сараево во 2011. Во септември 2012 г. Хамидовиќ, кој припаѓал на Вахабистичко-салафиската заедница на БиХ, бил повикан да се појави како сведок. При поздравното обраќање до судот, судечкиот судија го замолил апликантот да ја извади капата, објаснувајќи му дека носењето на муслиманска капа било спротивно на кодексот за облекување во правосудните институции и дека во судот не било дозволени верски симболи ниту верска облека. Сепак, г. Хамидовиќ тоа го одбил, тврдејќи дека негова верска должност била да носи муслиманска капа во секое време. Поради тоа, судијата го отстранил од судницата, го осудил за напад на судот и му изрекол парична казна, која подоцна била претворена во казна затвор од 30 дена, со оглед дека г. Хамидовиќ пропуштил да ја плати казната. Тој ја издржал казната затвор.

Потпирајќи се врз членовите 9 (слобода на верата) и 14 (забрана на дискриминација) од ЕСЧП, г. Хамидовиќ се жалел дека казнувањето за напад на судот било несразмерно, и дека вмешувањето не било законито, зашто ниту една законска одредба изрично не забранувала носење на муслиманска капа во судницата. Тој тврдел и дека Куќните правила врз кои биле засновани домашните одлуки не можеле да воведат во правниот систем забрани што не биле пропишани во законот.

Беше нотирано дека казната наложена на апликантот за носење муслиманска капа во судницата претставувала нарушување на манифестирањето на религијата, што исто така било на линија на пресудата на Уставниот суд. Судот не отстапи од наодите на Уставниот суд дека вмешувањето било законито и дека постоел правен основ за ограничување на носењето на муслиманска капа во судницата. Апликантот тврдел дека вмешувањето во остварувањето на неговата слобода да ја манифестира неговата вера не соодветствувало на која било цел набројана во членот 9 став 2. Судот сметаше дека секуларизмот е верување заштитено со членот 9 и дека целта да се поддржат секуларните и демократските вредности може да се поврзе со легитимната цел за „заштита на правата и слободите на другите“ во смисла на значењето на членот 9 став 2. Задачата на Судот е да утврди дали мерките преземени на национално ниво биле во принцип оправдани и пропорционални.

Судот не виде причина да се сомнева дека чинот на апликантот бил инспириран од неговото искрено религиозно уверување дека тој секојпат мора да носи муслиманска капа, без каква било скриена агенда да се исмева со судењето, да ги поттикне другите да ги отфрлат секуларните и демократските вредности или да предизвика вознемирување. Плуразлизмот, толеранцијата и слободоумноста се обележја на едно „демократско општество“. Иако индивидуалните интереси понекогаш мора да бидат потчинети на оние на групата, демократијата не значи дека единствено погледите на мнозинството мора секогаш да претежат. Улогата на властите не е да го отстранат изворот на тензијата преку елиминирање на плуразлизмот, туку да осигураат дека спротивните

46 *Хамидовиќ против БиХ*, пресуда од 5 декември 2017.

групи меѓусебно се толерираат. Понатаму, беше наведено и дека не постоела назнака дека апликантот не сакал да сведочи или дека тој имал непочитувачки став. Во вакви околности, казната за напад на судот врз единствениот основ дека дека тој одбил да ја извади муслиманската капа не била неопходна во едно демократско општество, па беше утврдена повреда на членот 9. Судот не го разгледуваше случајот по член 14.

Член 5, право на слобода и безбедност

Случајот *Човиќ против БиХ*⁴⁷ произлезе од апликација заснована врз жалбените наводи на апликантот дека отфрлањето на неговата уставна жалба поради неуспехот на Уставниот суд да постигне мнозинство му ја оневозможило ефективната постапка. Поради тоа, неговото притворање не било законито како што се бара со член 5 став 4 од Конвенцијата.

Судот повтори дека целта на членот 5 став 4 е на лицата кои се уапсени и притворени да им се гарантира правото на судска контрола на законитоста на мерката на која тие биле подложени со неа. Судот забележа дека истото правно прашање како она покренато во овој случај во различен контекст било разгледано и во една поранешна правосилна пресуда против БиХ (*Авдиќ и други*⁴⁸). Беше нотирано дека Уставниот суд донел формална одлука по жалбата на апликантот, но тој одбил да одлучува ефективно за допуштеноста и/или за основаноста (меритумот). Оспоруваната одлука содржела факти како за, така и против констатирањето повреда и единствената причина зошто жалбата на апликантот била одбиена бил неуспехот на судот да постигне мнозинство. Поради тоа, Судот утврди дека прашањето за уставноста на притворот на апликантот останало неразгледано. Таа ситуација го оставила апликантот без конечно разрешување на неговиот случај и, соодветно на тоа, му ја ограничила самата суштина на неговото право на пристап до судот. Тој повтори дека преку одбивањето на жалбата на апликантот само затоа што не можел да постигне мнозинство за кој било од предлозите кои биле предмет на разгледување, Уставниот суд пропуштил да го исполни барањето околностите доброволно создадени од страна на властите да мора да бидат такви што ќе им обезбедат на апликантите реалистичка можност за користење на правното средство и соодветно на тоа, имало повреда на членот 5 став 4 од Конвенцијата.

Член 6, право на правично судење

Случајот *Панорама доо и Миличиќ против БиХ*⁴⁹ се однесуваше на неизвршувањето на домашните пресуди во корист на апликантите во поглед на сопственичките барања од војната во 1992-95 година.

И двата апликанти успеале во нивните барања против државата, едниот за одземањето, а другиот за уништувањето на сопственоста. Пресудите во нивна корист станале конечни и правосилни во јануари 2009, односно во ноември 2007 година. Во времето кога биле разгледувани тужбите на апликантите домашниот закон предвидувал дека затезната казнена камата не се применува за воените отштети. Сепак, граѓанските судови ги примениле општите правила на облигационото деликтно право и на апликантите им досудиле казнена камата. Така, досудената главнина и судските

47 *Човиќ против БиХ*, пресуда од 3 октомври 2017.

48 *Авдиќ и други против БиХ*, пресуда од 19 ноември 2013.

49 *Панорама доо и Миличевиќ против БиХ*, пресуда од 25 јули 2017.

такси требале да им бидат исплатени на двата апликанти, но Сојузното министерство за финансии одбило да дозволи исплата на каматата и правосилните пресуди во нивна корист не биле извршени во овој поглед. Апликантите се потпирале врз членот 6 став 1 (право на правично судење во рамките на разумен рок) и на членот 1 од Протоколот бр. 1 (заштита на сопственоста).

Судот понатаму забележува дека вториот апликант бил упатен од страна на извршниот суд да поднесе граѓанска тужба за надомест на штета против банката согласно редовните правила на облигационото оштетно право заради неговото пропуштање целосно да ја изврши пресудата во негова корист. Во врска со тоа, Судот повторил дека барањето апликантот да поведе уште една граѓанска постапка откако тој веќе добил конечна и правосилна пресуда во негова корист би ставило прекумерен товар врз него. Поминале повеќе од осум и речиси десет години откако односните домашни одлуки за кои станувало збор станале конечни и соодветно на тоа, Судот заклучил дека настанала повреда на членот 6 став 1.

Во случајот *Кахриман*⁵⁰ апликантот се жалел на неразумната должина на постапката согласно членот 6 став 1. Иако Владата тврдела дека апликантот повеќе не можел да биде „жртва“ од причината што Уставниот суд го признал наводното прекршување, Судот повторил дека одлуката или мерката поволна за апликантот во принцип не е доволна да го лиши од статусот на „жртва“ освен ако националните власти ја признале повредата, и дале надоместување за тоа. Со оглед дека апликантот барал обесштетување за прекршувањето на барањето за „разумен рок“, а Уставниот суд сепак не досудил никаков надомест на штета, апликантот сè уште би можел да се смета за „жртва“. Судот утврдил дека граѓанската постапка траела приближно девет години во три степени на надлежност и нашол дека должината на постапката била прекумерна и не успеала да го исполни барањето за „разумен рок“ што претставувало повреда на членот 6 став 1.

Во случајот *Дамјановиќ и Еуромаг доо*⁵¹ Судот утврдил прекршување на членот 6 став 1 во поглед на вториот апликант. Имено, апликантите тврделе дека должината на управните постапки била инкоматибилна со барањето за „разумен рок“. При определувањето на надлежноста *ratione personae* Судот повторил дека пренебрегнувањето на правниот персоналитет на компанијата е оправдано само во исклучителни околности, особено кога е јасно утврдено дека е невозможно компанијата да поднесе апликација до Судот преку органите кои се востановени согласно правилата за трговските друштва или, во случај на ликвидација- преку нејзините ликвидатори. Во конкретниот случај, вториот апликант поднел апликација до Судот преку неговиот директор, додека првиот апликант, иако бил еден од основачите на компанијата, не бил страна во домашната постапка. Последователно, првиот апликант не би можел да тврди дека е „жртва“ во смисла на значењето на членот 34 од Конвенцијата.

Пресудите во случаите *Куниќ и други*⁵² и *Спахик и други против БиХ*⁵³ се последните во серијата случаи кои Судот ги изрече против БиХ во врска со жалбените наводи што се однесуваа на неможноста да се има пристап до судовите со оглед на продолжениот пропуст да се спроведат правно обврзувачките и извршливи пресуди. Одлуките на Уставниот суд на БиХ со кои се утврдуваше дека

50 *Кахриман против БиХ*, пресуда од 17 октомври 2017.

51 *Дамјановиќ и Еуромаг доо против БиХ*, пресуда од 31 октомври 2017.

52 *Куниќ и други против БиХ*, пресуда од 14 ноември 2017.

53 *Спахик и други против БиХ*, пресуда од 14 ноември 2017.

имало повреда на членот 6 и на членот 1 од Протоколот бр. 1 со оглед на неизвршувањето на правно обврзувачки пресуди и пропустот од страна на кантоналните влади да преземат чекори наложени со овие одлуки за да го осигураат плаќањето на кантоналниот долг, не биле испочитувани во разумен рок. Со пропуштањето во еден значителен временски период да се преземат неопходните мерки за да се постапи во согласност со конечните и правосилни пресуди во конкретниот случај, властите ги лишиле одредбите од членот 6 став 1 од целокупниот корисен ефект и ги спречиле апликантите да ги добијат парите на кои тие имале право. Овој пропуст понатаму претставувал непропорционално вмешување во нивното мирно уживање на сопственоста.

Во *Дориќ против БиХ*,⁵⁴ *Празина против БиХ*⁵⁵ и *Мандиќ и Поповиќ*⁵⁶ Судот сметаше дека должината на постапката, или одложено извршување на конечните и извршните домашни пресуди била прекумерна и не успеала да го исполни барањето за „разумен рок“ прекршувајќи го членот 6 став 1.

Одлуки

Во случајот *Стеванчевиќ*⁵⁷ апликантот се жалел на неговата неможност да ја поврати сопственоста врз неговиот предвоен стан, иако повеќе од две години пред поднесувањето на апликацијата тој беше добил обесштетување за тој стан. Соодветно на тоа, Судот нотираше дека обесштетувањето исплатено на апликантот било соодветно за каква било материјална штета која тој ја претрпел. Во светлина на ваквиот наод, Судот сметаше дека неговата апликација претставувала злоупотреба на правото на индивидуална апликација и затоа истата беше отфрлена.

Апликантката во случајот *Видовиќ*⁵⁸ се жалеше дека нејзе ѝ било прекршено правото на правично судење, согласно кривичниот аспект од членот 6 став 1 од Конвенцијата, преку одземањето на нејзиниот компјутер и дека неможноста таа да дејствува како правен застапник на одбраната за Б.С. и Ф.Р. го повредила правото на бранител по сопствена должност по членот 6 став 3 (в) од Конвенцијата. Што се однесува до применливоста на членот 6, Судот нотираше дека спорните кривични постапки биле иницирани против Б.С. и Ф.Р. Апликантката постапувала како нивен застапник на одбраната сè додека не била донесена одлуката на Државниот суд на Босна и Херцеговина. Компјутерот употребен од истражителот на апликантката бил исто така одземен како дел од мерките кои имале за цел прибавување докази во постапките против Б.С. и Ф.Р., но Судот сметаше дека обжалуваната постапка не вклучувала „утврдување на кривичното обвинение“ против апликантката. На тој начин, овој жалбен навод бил инкомпатибилен *ratione materiae* со одредбите на Конвенцијата.

Во случајот *Кнежевиќ и други*⁵⁹ Судот усвои одлука да го тргне предметот од листата на предмети, бидејќи апликацијата опфаќала и прашање кое веќе било разрешено во смисла на значењето на Конвенцијата, така што не било потребно натамошно разгледување на случајот.

54 *Дориќ против БиХ*, пресуда од 7 ноември 2017.

55 *Празина против БиХ*, пресуда од 5 декември 2017.

56 *Мандиќ и Поповиќ против БиХ*, пресуда од 19 декември 2017.

57 *Стеванчевиќ против БиХ*, одлука од 10 јануари 2017.

58 *Видовиќ против БиХ*, одлука од 10 јануари 2017.

59 *Кнежевиќ и други против БиХ*, одлука од 14 март 2017.

Случајот *Шахман против БиХ*⁶⁰ се однесуваше на жалбен навод по членот 6 став 1 и 3 (в) од Конвенцијата дека на апликантката не ѝ било дозволено да биде застапувана од адвокат по нејзин сопствен избор во кривичната постапка против неа, што неповратно се одразило штетно врз нејзиното право на одбрана и ја поткопало правичноста на целокупната постапка. Со оглед дека Судот утврди дека кривичната постапка покрената против апликантката била сè уште во тек пред првостепениот домашен суд се заклучи дека апликацијата е преуранета.

ХРВАТСКА

Општ вовед

Република Хрватска ја потпиша и ратификуваше Европската конвенција за човекови права („ЕКЧП“ или „Конвенцијата“) на 5 ноември 1997 година.

Европскиот суд за човекови права („ЕСЧП“ или „Судот“) досега има донесено 377 пресуди во однос на Хрватска, наоѓајќи прекршување на барем едно право од Конвенцијата во 301 од нив. Хрватска има склучено вкупно 26 пријателски спогодби со апликантите во изминатите дваесет години.

Шест од 377 пресуди донесени во однос на Хрватска беа изречени од Големиот судски совет. *Блечкиќ против Хрватска*⁶¹ беше првиот случај кој беше пресуден од Големиот судски совет. *Маргуш против Хрватска*⁶², исто така пресуден од страна на Големиот судски совет, треба да се издвои како случај во кој Судот се занимаваше со примената на принципот *ne bis in idem* за воени злосторства или други сериозни повреди на меѓународното и хуманитарното право, за првпат, не само во однос на Хрватска, туку генерално. Неодамнешната пресуда на Големиот судски совет во случајот *Муршиќ против Хрватска*⁶³ на некој начин ги сумира и потврдува стандардите на Судот за условите на затворање и применливоста на забраната за тортура и нечовечко постапување или казнување според членот 3 од Конвенцијата.

Расчленувањето на пресудите на Судот во однос на Хрватска според член покажува дека повеќето од нив се однесуваа на членот 6 од Конвенцијата (право на правично судење). Од 199 пресуди за членот 6, 99 се занимаваа исклучиво со правото на судење во разумен рок, како дел од правото на правично судење утврдено во член 6 од Конвенцијата. Другите 100 случаи се однесуваа на други права според членот 6 од Конвенцијата, како што е правото на правично судење, еднаквоста на оружјата, кршењето на правото на презумпција на невиност или правата на одбрана во кривичната постапка. Најважните пресуди по членот 6 дефинитивно ја вклучуваат пресудата на Големиот судски совет во случајот *Дворски против Хрватска* (правото на осомничениот во кривична постапка на пристап до адвокат по сопствен избор)⁶⁴, како и пресудите на Советот во случаите *Ајдариќ против Хрватска* (проценка на доказите и недоволно образложение на кривичната

60 *Шахман против БиХ*, одлука од 25 мај 2017.

61 *Блечкиќ против Хрватска*, пресуда на Големиот судски совет од 8 март 2006 година.

62 *Маргуш против Хрватска*, пресуда од 27 мај 2014 година.

63 *Муршиќ против Хрватска*, пресуда на Големиот судски совет од 20 октомври 2016 година.

64 *Дворски против Хрватска*, пресуда од 20 октомври 2015.

осуда)⁶⁵ *Шиќиќ против Хрватска* (дефинирање и примена на граѓанскиот аспект од членот 6 од Конвенцијата)⁶⁶ и *Клауз против Хрватска* (правото на правично судење и трошоците на граѓанската постапка).⁶⁷

Горенаведените пресуди се тесно поврзани со пресудите на Судот за правото на ефикасен правен лек согласно членот 13 од Конвенцијата. Судот донесе 33 такви пресуди до денес и повеќето од нив се однесуваат на недостатокот на ефикасен правен лек за заштита на правото на судење во разумен рок.

Судот донесе 40 пресуди во однос на Хрватска, во кои тој пресуди за правата од членот 8. Тоа, особено, се однесуваше на правото на приватниот и семејниот живот, правото на дом и правото на приватност на преписката. Неговите најважни пресуди за членот 8 од Конвенцијата во однос на Хрватска се оние што се изречени во случаите на *Караџиќ против Хрватска* (граѓански аспекти на киднапирање на деца),⁶⁸ *Глухаковиќ против Хрватска* (правото на родителот кој не живее со детето да одржува контакт со него)⁶⁹, *Х в. Croatia* (исклучување на апликантката, која била лишена од нејзината деловна способност, од постапката што имала за последица посвојување на нејзината ќерка)⁷⁰, *Ќосиќ против Хрватска* (право на дом)⁷¹ и *Драгојевиќ против Хрватска* (прекршување на правото на приватност поради недоволно образложени судски налози за прислушувањето и прикриениот надзор на апликантот).⁷²

Судот донесе 33 пресуди во однос на Хрватска во врска со членот 1 од Протоколот бр. 1 (право на мирно уживање на сопственоста). Освен претходно споменатата пресуда на Големиот судски совет во случајот *Блечкиќ против Хрватска*,⁷³ најзначајните пресуди на ЕСЧП за ова Конвенциско право ги вклучуваат случаите *Статилео против Хрватска* (обврска за закуподавецот согласно законски заштитеното право на закупецот да му додели имот на неодреден временски период без адекватна кирија),⁷⁴ *Вајагиќ против Хрватска* (право на надоместок за експроприраното земјиште),⁷⁵ *Радановиќ против Хрватска* (враќање на имотот привремено преземен и користен).⁷⁶

Судот донесе 28 пресуди за правото на слобода и безбедност на лица втемелено во членот 5 од Конвенцијата. Повеќето од нив се занимаваа со лишување од слобода, особено одредување и продолжување на притворот и на вкупното траење на притворот.

65 *Ајдариќ против Хрватска*, пресуда од 13 декември 2011.

66 *Шиќиќ против Хрватска*, пресуда од 15 јули 2010.

67 *Клауз против Хрватска*, пресуда од 18 јули 2013.

68 *Караџиќ против Хрватска*, пресуда од 15 март 2006 година.

69 *Глухаковиќ против Хрватска*, пресуда од 12 април 2011 година.

70 *Х против Хрватска*, пресуда од 17 јули 2008 година.

71 *Ќосиќ против Хрватска*, пресуда од 15 јануари 2009 година.

72 *Драгојевиќ против Хрватска*, пресуда од 15 јануари 2015 година.

73 *Блечкиќ против Хрватска*, пресуда од 8 март 2006 година.

74 *Статилео против Хрватска*, пресуда од 10 јули 2014 година.

75 *Вајагиќ против Хрватска*, пресуда од 20 јули 2006 година.

76 *Радановиќ против Хрватска*, пресуда од 21 декември 2006 година.

Околу 10 од 12 пресуди на Судот за член 2 од Конвенцијата (право на живот) во однос на Хрватска се однесуваат на процедуралниот аспект на правото на живот, имено, на спроведувањето на ефективни истраги и воведувањето на механизми за заштита на правото на живот во националниот систем. *Марија Јулариќ против Хрватска*⁷⁷ беше прва таква пресуда. Само две пресуди на Судот се однесуваат на суштинскиот, материјален аспект на правото на живот; првиот беше случајот *Бранко Томашиќ и други против Хрватска*⁷⁸, кој се однесуваше на заштитата од семејно насилство.

Случаи одлучени во 2017 година

Судот во 2017 година донесе 28 пресуди и 15 одлуки за прогласување на апликации против Хрватска за недопуштени. Судот утврди повреда на најмалку едно право од Конвенцијата во 19 од овие пресуди, додека немаше повреди во осум од случаите, Судот исто така донесе и пресуда во случајот на *Вијатовиќ против Хрватска*, во која досудеи правичен надомест согласно членот 41 од Конвенцијата (во својата пресуда во овој случај во 2016 година, Судот утврди повреда на правото на мирно уживање на сопственоста според членот 1 од Протоколот бр. 1, но тој не донесе одлука за правичен надомест за повредата).⁷⁹

Судот постапи по вкупно 502 апликации против Хрватска во 2017 година и му достави 93 нови случаи на хрватскиот Владин агент.

Подолу е пресекот на пресудите и одлуките на Судот по одделните Конвенциски права.

Право на живот - Член 2 од Конвенцијата

Судот во 2017 година донесе шест пресуди во случаи против Хрватска за процедуралниот аспект на правото на живот според член 2 од Конвенцијата; во пет случаи, утврди дека тужената држава се придржувала кон процедуралниот аспект на заштитата според член 2 и беше спровела ефективни истраги за сомнителни смртни случаи, додека во еден случај (*М и други против Хрватска*)⁸⁰, Судот утврди дека не била спроведена ефикасна истрага. Интересно е тоа што случајот *М и други* е правно и фактички поврзан со случаите *Боројевиќ против Хрватска*⁸¹ и *Тривкановиќ против Хрватска*,⁸² во кои Судот не утврди повреда на правата на Конвенцијата.

Имено, случаите *М и други*, *Боројевиќ* и *Тривкановиќ* се дел од хрватскиот судски процес за воени злосторства против поранешниот шеф на полицијата во Сисак, В.М., кој беше осуден на 14 години затвор. Со оглед на тоа што во *Боројевиќ* и *Тривкановиќ* Судот заклучи дека осудата на еден човек за командна одговорност ги задоволува барањата од член 2, во *М и други*, тој пресуди дека тужената држава требала да спроведе истрага што ќе ги опфати не само оние што имаат командна одговорност, туку исто така и директните сторители.

77 *Марта Јулариќ против Хрватска*, 20106/06, пресуда од 20 јануари 2011 година.

78 *Бранко Томашиќ против Хрватска*, 46598/06, пресуда од 15 јануари 2009 година.

79 *Вијатовиќ против Хрватска*, пресуда од 21 декември 2017 година.

80 *М и други против Хрватска*, пресуда од 2 мај 2017 година.

81 *Боројевиќ против Хрватска*, пресуда од 4 април 2017 година.

82 *Тривкановиќ против Хрватска*, пресуда од 6 јули 2017 година

Случајот *Молнар против Хрватска* треба да се издвои меѓу одлуките на Судот за допуштеност на апликациите во врска со повредите од член 2⁸³. Апликантот се жалел на недоволна истрага за околностите во кои починал неговиот син, полицаец. Синот на апликантот во неколку наврати ги предупредил своите претпоставени за незаконски практики и можна корупција во полицијата. Неговите наводи покренале неколку дисциплински постапки против релевантните полицајци. На 21 јануари 2013 година, синот на апликантот не дошол на работа и тој не бил достапен на неговиот мобилен телефон. По детално пребарување од страна на полицијата, истиот ден околу 7 часот по полноќ, мртвото тело на синот на апликантот било пронајдено на оддалечено место во близина на реката, сместено на задното седиште на неговиот автомобил со рана на огнено оружје на челото. Била извршена детална истрага и властите заклучиле дека синот на апликантот извршил самоубиство. Државниот обвинител на Вараждин го известил апликантот за тоа и поднел кривична пријава против непознат сторител, тврдејќи дека неговиот син бил убиен. По кривичната пријава на апликантот, жупаниската канцеларија на Државното обвинителство во Вараждин спровела неколку разговори со оние кои биле вклучени во случајот, вклучувајќи го и балистичкиот експерт на центарот за судска медицина. На 20 јануари 2015 година, жупаниската канцеларија на Државното обвинителство во Вараждин ја отфрлило кривичната пријава на апликантот врз основа на тоа дека било несомнено утврдено дека синот на апликантот не бил убиен, туку дека тој извршил самоубиство. Одлуката на жупаниската канцеларија на Државното обвинителство во Вараждин му била доставена на адвокатот на апликантот на 22 јануари 2015 година. Судот забележал дека апликантот ја поднел неговата апликација до Судот повеќе од една година и четири месеци по доставувањето на одлуката на жупаниската канцеларија на Државното обвинителство во Вараждин и во меѓувреме испратил писмо до Врховниот суд, жалейќи се на начинот на кој била спроведена истрагата за околностите на смртта на неговиот син. Според мислењето на Судот, сепак, е јасно дека ова не претставувало правно средство што треба да се исцрпи и затоа, истото не можело да го запре течењето на шестмесечниот временски рок. Поради тоа, Судот заклучи дека апликацијата на апликантот била поднесена ненавремено и поради тоа таа требало да биде отфрлена во согласност со членот 35 од Конвенцијата.

Член 3 од Конвенцијата - Забрана за тортура и нечовечко постапување или казнување

Судот донесе три пресуди и усвои една одлука за допуштеност по членот 3 во 2017 година. Тој не најде повреда на членот 3 во две пресуди, додека утврди повреда на овој член во врска со членот 14 од Конвенцијата (забрана за дискриминација) во третата пресуда .

Втората пресуда, во случајот *Шкорјанец против Хрватска*, бара посебно внимание. На 9 јуни 2003 година апликантката и нејзиниот партнер Ш.Ш. (етнички Ром) најпрво се скарале со две лица кои не ги знале, по што тие биле физички нападнати од нив.⁸⁴ Иако апликантката не е етничка Ромка, напаѓачите се расфрлале со расистички навреди кон нив за време на нападот. Апликантката претрпел лесна телесна повреда (контузија). Таа му се пожали на Судот дека домашните власти не ја спровеле истрагата на злосторството од омраза против неа, бидејќи нејзиниот партнер бил Ром. Судот утврди дека хрватскиот правен систем обезбедил соодветни правни механизми за да обезбеди прифатливо ниво на заштита во такви случаи, бидејќи Кривичниот законик експлицитно го прогласува криминалот од омраза како отежнат облик на кривичното дело предизвикување телесна повреда. Сепак, тој забележа дека органите на прогонот ја ограничиле истрагата и анализата на елементот на дело од омраза во

83 *Молнар против Хрватска*, одлука од 12 септември 2017 година.

84 *Шкорјанец против Хрватска*, пресуда од 28 март 2017 година.

насилниот напад против Ш.Ш. и тие не успеале да спроведат темелна проценка на релевантните фактори на ситуацијата, на врската на апликантката со Ш.Ш. и расистичкиот мотив за нападот врз нив. Судот нагласи дека ова, заедно со инсистирањето на обвинителските власти на фактот дека самата апликантка не била од ромско потекло, а нивното потфрлање да утврдат дали таа била перцепирана од страна на напаѓачите како лице со ромско потекло, резултирала со дефицитарна проценка на околностите на случајот. Судот, исто така, имале за последица повреда на членот 14 од Конвенцијата, поради начинот на кој домашните органи ја спровеле истрагата во однос на апликантката.

Член 5 од Конвенцијата - Право на слобода и безбедност на личноста

Во 2017 година, Судот донесе две пресуди и една одлука за допуштеност во случаи од член 5 против Хрватска. Тој утврди повреда на правото на слобода и безбедност и во двете пресуди поради начинот на кој домашните власти донеле одлуки за продолжување на притворот на апликантите.

Судот усвои одлука за прогласување на апликацијата за неприфатлива во случајот *Гробенски против Хрватска*.⁸⁵ Тој преиспита одреден број Конвенциски права и аспекти на правото на слобода во овој случај, во кој апликантот се жалел дека неговите права од Конвенцијата биле повредени со неговиот притвор изречен од страна на домашниот суд, бидејќи причината за основано сомневање како основ за неговиот притвор била утврдена врз основа на неговото наводно незаконско прибавено признание за неколку кривични дела тешка кражба. Тој, исто така, се жалел дека не бил во можност да ја оспори законитоста на неговиот притвор, особено доказите кои довеле до основаното сомнение. Судот прво забележа дека домашниот суд му наредил притвор на апликантот во согласност со Законот за кривичната постапка. Понатаму, Судот забележа дека домашните судови се осврнале на опсежниот материјал добиен за време на истрагата (вклучувајќи ги и записниците од истрагата на местото на настанот, сведоците кои го препознале апликантот на идентификациската смотра, и достапните изјави на сведоците) и тие изнеле конкретни и доста детални причини при испитувањето на основите за притвор на апликантот. Што се однесува до жалбениот навод на апликантот дека тој ги признал кривичните дела во отсуство на неговиот бранител, Судот рекол дека од наводната незаконитост на одреден доказ не треба нужно да се заклучи дека сомнението против апликантот било неосновано кога тој бил притворен во притвор или дека целта на неговиот притвор инаку не е во согласност со членот 5 од Конвенцијата, особено откако апликантот подоцна го повторил неговото признание. Што се однесува до домашните постапки кои ја преиспитуваат законитоста на притворот на апликантот, Судот нагласи дека во неговата судска пракса според членот 5 став 4 од Конвенцијата не се сугерира дека домашните судови треба да спроведат целосна проценка на законитоста на доказите презентирани против обвинетиот во контекст на одлуките за притвор и дека таквото оценување може да значи постапката да се направи неефективна од аспект на барањето за брзина од членот 5 став 4 од Конвенцијата. Затоа, Судот утврди дека апликацијата е очигледно неоснована.

Член 6 од Конвенцијата - Право на правично судење

Судот донесе десет пресуди и пет одлуки за допуштеност во однос на правото на фер судење во 2017 година. Судот утврди повреда на барем еден аспект на правото на правично судење во седум пресуди и констатираше дека нема прекршување на тоа право во три пресуди.

85 *Гробенски против Хрватска*, одлука од 12 септември 2017 година.

Треба да се обрне внимание на пресудата во случајот *Матановиќ против Хрватска*, во која Судот утврди дека Хрватска го повредила членот 6.⁸⁶ Во овој случај, Судот го разгледуваше правото на фер судење во врска со членот 7 од Конвенцијата (*nullum crimen nulla pena sine lege*) и членот 8 од Конвенцијата (правото на почитување на приватниот живот). Судот констатираше дека правото на апликантот на правично судење според членот 6 и правото на почитување на неговиот приватен живот според членот 8 биле повредени со неоткривање на доказите добиени со посебни истражни мерки во кривичната постапка против него. Судот се осврна на отсуството на соодветна постапка во која релевантноста на доказите и неопходноста од нивното откривање би можеле да бидат соодветно проценети.

Од друга страна, Судот утврди дека правото на апликантот на правично судење не било повредено со употреба на агент провокатор во текот на кривичната постапка. Апликантот бил потпретседател на Хрватскиот фонд за приватизација, кој беше осуден на 11 години затвор за поткуп. Тој се жалел на незаконското користење на тајните мерки за надзор, чии резултати беа користени на судењето на кое тој беше осуден. Тој, исто така, се жалел на фаќање во замка од агент провокатор како и на недостаток на процедурални заштитни мерки според членот 6 во тој поглед, како и дека нему не му бил дозволен пристап до дел од доказите добиени со таен надзор.

Во однос на мерките за тајно надгледување, Судот се повика на неговите претходни наоди во *Драгојевиќ против Хрватска*, при што заклучи дека се покажало дека постапката за изрекување и надзор над спроведувањето на следењето на телефонот на апликантот целосно не ги исполнила барањата за законитост, што имало за последица повреда на правото на приватен живот на апликантот.⁸⁷ Во врска со користењето на информаторот и жалбениот навод на апликантот дека бил поттикнат да го стори кривичното дело од прикриени истражители, Судот утврди дека обвинителските власти не го поттикнале да изврши кривично дело, дека тие биле пасивни и дека нивните постапки останале во границите на прикриената работа, а наместо тие да претставуваат *агенти провокатори*. Во однос на снимките приклучени во списите на апликантот, врз кои не била втемелена неговата осуда, Судот забележа дека, со оглед на пропустот на апликантот да изнесе каков било конкретен аргумент во врска со можната релевантност на доказот во кој било момент во текот на домашната постапка, Судот не може да заклучи дека наводната неможност за апликантот да пристапи кон записите што припаѓаат на втората категорија на докази сама по себе била доволна за да се најде повреда на неговото право на еднаквост на оружјата.

Пресудата на Судот во случајот *Крунослава Зовко против Хрватска*, во која не е утврдена повреда на членот 6, исто така, бара внимание.⁸⁸ Апликантката побарала од Хрватскиот фонд за здравствено осигурување (ХФЗО) да го признае нејзиното право на боледување за да се опорави од повредите од сообраќајна несреќа поврзана со работата, иако нејзината општа лекарка открила дека болките во вратот на кои се жалела не биле поврзани со несреќата две години претходно. Откако нејзината медицинска документација била двапати разгледана од експерти, кои утврдиле дека нејзината болка не била поврзана со сообраќајната несреќа, ХФЗО го одбила барањето на апликантката. Апликантката поднела тужба за управен спор пред Управниот суд во Загреб, кој ја одбил тужбата како неоснована.

86 *Матановиќ против Хрватска*, пресуда од 4 јули 2017 година.

87 *Драгојевиќ против Хрватска*, пресуда од 15 јануари 2015 година.

88 *Крунослава Зовко против Хрватска*, пресуда од 23 мај 2017 година

Апликантката се жалела пред Судот за целокупната правичност на управната постапка, тврдејќи дека таа била целосно исклучена од постапката за доверување на вештачење и прибавување на експертски извештаи кои биле користени за да се одлучува за основаноста на нејзиното барање за право на боледување и дека вештаците кои изготвиле извештаи за ова прашање биле пристрасни затоа што работеле со полно работно време за ХФЗО, дека во интерес на ХФЗО било нејзе да не ѝ биде доделено долго боледување бидејќи тој ќе треба да ги сноси трошоците за нејзиното боледување.

Судот ги потврди аргументите на државата дека експертите на ХФЗО ги разгледале сите жалбени наводи на апликантката за нејзиното здравје и соодветно одговориле на истите. Апликантката била известена за нивните наоди и имала можност да ги оспорува експертските извештаи и релевантните одлуки на административните органи пред Управниот суд во Загреб, што таа и го направила. Поради тоа, апликантката ефективно учествувала во постапката за назначување на вештаци и прибавување на експертски извештаи. Самиот факт дека вештаците биле вработени во ХФЗО не бил доволни за да ја доведе во прашање непристрасноста.

Во врска со одлуките за допуштеноста по членот 6, треба да се обрне внимание на одлуката на Судот во случајот *Марушиќ против Хрватска*, во која тој ја одби апликацијата по член 6, а заштитните мерки што тој ги содржи не беа применети.⁸⁹ Апликантката, поранешна професорка на Медицинскиот факултет во Загреб му се пожалил на Судот дека постапката што Судот за интегритет на факултетот ја спровела против неа беше била неправична. Судот за интегритет утврдил дека апликантката буквално ги превела текстовите од медицинскиот учебник од американски автор и истите ги објавила во нејзиниот учебник без да го цитира авторот или неговиот учебник, при што таа го прекршила Етичкиот кодекс на Медицинскиот факултет и нејзе ѝ изрекол јавна опомена. Судот го прифатил аргументот на тужената држава дека таа нема надлежност да ја процени правичноста на постапката, бидејќи апликантката не ризикувала да дојде до прекин или забрана за продолжување со нејзините професионални активности, а постапката исклучиво се фокусирала на усогласеноста со етичките стандарди и оценување на однесувањето на апликантката во тој контекст. Оттука, исходот од постапката не бил одлучувачки за нејзиното граѓанско право, кое е потребно за членот 6 да стапи во игра, а апликацијата била прогласена за недопуштена.

Член 8 од Конвенцијата - Право на семејство и приватен живот

Судот донесе три пресуди и две одлуки за правата од член 8 во однос на Хрватска.

Во *Ж.Б. против Хрватска*, Судот утврди дека правото на апликантката на почитување на приватниот живот од членот 8 од Конвенцијата било прекршено со прекинување на кривичната постапка за семејно насилство.⁹⁰ Во 2007 година, апликантката поднела кривична пријава против нејзиниот сопруг, обвинувајќи го за семејно насилство. Првостепениот суд го прогласил за виновен, но две првостепени пресуди биле укинати и случајот двапати бил враќан за понатамошно преиспитување. Во меѓувреме, во сила стапил новиот Кривичен законик („КЗ 2011“), со кој се укинало кривичното дело семејно насилство, а актите за семејно насилство биле казниви според Законот за семејно насилство како лесни прекршоци. Кога стапил на сила новиот Кривичен законик,

⁸⁹ *Марушиќ против Хрватска*, одлука од 23 мај 2017 година.

⁹⁰ *Ж.Б. против Хрватска*, пресуда од 11 јули 2017 година.

кривичната постапка за семејно насилство била запрена, бидејќи овој законик него повеќе не го инкриминирал.

Апликантката му се жалела на Судот дека домашните органи соодветно не го гонеле сторителот. Судот утврди дека, иако КЗ од 2011 година го укина посебното кривично дело семејно насилство, тој предвидувал случаите на насилство во семејството да претставуваат отежнат облик на голем број други кривични дела (телесна повреда, закана, силување итн.).

Судот заклучи дека КЗ од 2011 година создал континуитет на кривичното пропишување претходно предвидено со претходниот КЗ и дека тој обезбеди соодветна законска рамка за казнување на семејното насилство. Исто така, Судот истакна дека надлежните обвинителства пропуштиле да ја земат предвид можноста за преквалификација на обвиненијата против сопругот на апликантката и да го обвинат за сериозни закани и предизвикување на тешки телесни повреди на член на семејството според новиот Кривичен законик, а тоа довело до запирање на постапката на релевантниот суд и ситуација во која околностите на наводното семејно насилство врз апликантката никогаш не биле конечно утврдени од надлежен суд, што резултирало со виртуелна неказнивост на поранешниот сопруг. На тој начин, биле повредени правата на апликантката според Конвенцијата.

Кога станува збор за правата на родителите и децата, кои исто така спаѓаат во рамките на членот 8 од Конвенцијата, Судот утврди повреда на правото на апликантот на семеен живот во својата пресуда во случајот *К.Б. и други против Хрватска*.⁹¹ Имено, домашните судови донеле решенија за режимот на контакти помеѓу апликантката и нејзините двајца малолетни синови, кои живееле со таткото, нејзиниот поранешен сопруг, кому му бил одреден притвор. Меѓутоа, тие контакти не се материјализирале како што било наведено во судското решение поради отпорот на децата. Апликантката се жалела дека државата не успеала да ги исполни нејзините позитивни обврски да го олесни контактот помеѓу неа и нејзините деца и на тој начин ги прекршила нејзиното право и правото на нејзините синови на почитување на нивниот семеен живот. Судот утврди дека домашните судови со доцнење и неефикасно презеле мерки во случајот на апликантката, поради што не се оствариле посакуваниот исход (контакти меѓу децата и родителот со кој не живееле). Тој, меѓу другото, нагласи дека на релевантниот домашен суд му требало предолго време да одлучи по жалбата на апликантката за решението на апликантката со кое се утврдувале аранжманите за контакт, дека домашните судови не успеале привремено да ги регулираат притворот и правата на контакт во постапката за развод и старателство, и дека тие не успеале веднаш да наложат стручна проценка на децата во врска со причините за нивниот отпор да имаат контакт со апликантката и да ги упатат на третман.

Член 10 - Право на слобода на изразување

Во 2017 година, Судот донесе една одлука за правото на слобода на изразување, особено во случајот *Маруниќ против Хрватска*, во кој Судот утврди повреда на правото на апликантот на слобода на изразување.⁹² Апликантката била директорка на јавно комунално претпријатие. Претседателката на Собранието на друштвото го критикувала начинот на кој таа ја извршувало неговата работа во медиумите во 2007 година. Апликантката одговорила на критиките, исто така во

⁹¹ *К.Б. и други против Хрватска*, пресуда од 14 март 2017 година.

⁹² *Маруниќ против Хрватска*, пресуда од 28 март 2017 година.

медиумите; претседателката предупредила дека компанијата незаконски го наплаќа паркирањето на одредени парцели и јавно ги повикала државните ревизори, како и Управата за спречување на корупција и организиран криминал и Државното обвинителство да ги проверат операциите на друштвото. По нејзиното појавување во медиумите, апликантката била отпуштена затоа што го оштетила угледот на друштвото. Таа покренала граѓанска постапка против друштвото во која го оспорувала нејзиното разрешување, но хрватските судови пресудиле дека нејзиното отпуштање било законско. За разлика од хрватските судови, ЕСЧП сметал дека апликантката имала право да одговори на јавните критики на ист начин на кој тие биле изнесени (јавно и во медиумите) и дека таа не ја прекршила својата обврска за лојалност кон друштвото како нејзин работодавач, поради што утврди дека домашните власти го повредиле нејзиното право на слобода на изразување според член 10 од Конвенцијата.

Член 1 од Протоколот број 1 кон Конвенцијата - Право на мирно уживање на сопственоста

Во 2017 година, Судот донесе две пресуди и три одлуки за правото на мирно уживање на имотите, што е втемелено во членот 1 од Протоколот бр. 1 кон Конвенцијата.

Во случајот на *Бољевиќ против Хрватска*, Судот утврди дека домашните власти го повредиле правото на апликантот на мирно уживање на сопственоста.⁹³ Имено, 180.000 евра кои му припаѓале на апликантот биле одземени од него во постапка пред Советот за административни прекршоци, бидејќи тој пропуштил да го пријави таквиот голем износ на готовина на царинскиот службеник за влез во Хрватска во 2009 година, иако подлежел на таквата обврска. Апликантот тврдел дека одлуката на државните власти да ги одземат неговите пари само затоа што тој не ги пријавил на царинскиот службеник на границата била прекумерна. Судот утврди дека конфискацијата на парите била законска бидејќи била заснована врз одредбите на релевантните домашни закони и дека таа следела легитимна цел - борбата против перењето пари. Сепак, Судот утврди дека мерката не била пропорционална бидејќи единствиот лесен прекршок што го сторил апликантот бил дека тој не ги пријавил парите на државната граница. Судот забележа дека не е забрането внесување на готовина во Хрватска, дека сумата што може да се пренесе преку граница не е ограничена и дека апликантот не бил обвинет за какво било кривично дело во врска со парите. Судот, според тоа, пресуди дека државата го прекршила правото на апликантот на мирно уживање на сопственост бидејќи, иако конфискацијата на парите била законска и следела одредена легитимна цел, таа не била пропорционална и претставувала преголем товар за апликантот.

Член 2 од Протоколот бр. 4 кон Конвенцијата - Право на слобода на движење

Во 2017 година Судот усвои една одлука за допуштеноста во врска со ова право во случајот *Фолнеговиќ против Хрватска*.⁹⁴ Во периодот помеѓу 1996 и 2013 година, надлежните обвинителства во Хрватска отвориле вкупно петнаесет кривични предмети против апликантот во врска со сомневање дека тој создал мрежа за нелегално и лажно нудење на кредити во Швајцарија на хрватски државјани. Се тврдело дека педесет и шест лица биле жртви на такви кривични активности и дека апликантот, исто така, предизвикал штета на државата. Вкупната наводна парична добивка била проценета на 645.847,06 евра. Во текот на кривичната постапка против него, апликантот

⁹³ *Бољевиќ против Хрватска*, пресуда од 31 јануари 2017 година.

⁹⁴ *Фолнеговиќ против Хрватска*, одлука од 10 јануари 2017 година.

повеќепати не се појавил пред надлежните кривични судови. Поради неможнoста на хрватските власти да го обезбедат присуството на апликантот, четири сета кривични постапки против него биле спроведени во отсуство. Во тие кривични постапки тој бил прогласен за виновен и осуден на затворски казни кои се движеле од една до три години. На апликантот му била изречена административна забрана за патување и неговата патна исправа му била одземена. Апликантот се жалел дека таквата постапка од страна на државните органи го прекршила неговото право на слобода на движење. Судот го одби жалбениот навод како неоснована, објаснувајќи дека, според него, примената на административната забрана за патувања треба да се разгледува наспроти севкупните околности на случајот, кои укажуваат на тоа дека апликантот во еден подолг временски период неоправдано избегнувал да се појавува пред надлежните кривични судови во врска со неколку кривични постапки против него во врска што се однесувале на сериозни обвиненија за создавање на мрежа за илегално и измамничко нудење на заеми што се одразило врз голем број жртви и кои вклучувало значителен износ на парична добивка, наводно добиена од страна на апликантот. Судот заклучи дека во овие околности немало ништо што сугерирало дека домашните судови не успеале соодветно да го оценат постоењето на значителен ризик од бегство на апликантот што го оправдало воведувањето на административната забрана за патување.

МАКЕДОНИЈА

Општ вовед

Од ратификацијата на Европската конвенција за човекови права („Конвенцијата“ или „ЕКЧП“) на 10 април 1997, Европскиот суд за човекови права („Судот“ или „ЕСЧП“) донесе 141 пресуда и 426 одлуки за допуштеноост против Македонија, од кои осум пресуди и шеснаесет одлуки беа донесени во 2017.⁹⁵ Од пресудите, 130 беа усвоени од Совет, 13 од Комитет и две од Голем судски совет.⁹⁶ Од одлуките за допуштеноост, 185 случаи беа одлучени од Совет, а 241 случај беа одлучени од Комитет.

104 пресуди беа донесени во поглед на членот 6 од Конвенцијата, правото на правично судење, при што беше најдена повреда во 96 случаи. Овие случаи главно се занимаваат со должината на постапката и неизвршувањето на пресудите. Дополнително, многу случаи исто така покренува прашања кои се однесуваат на непристрасноста на судиите⁹⁷, вклучително во случаи на разрешување и лустрација на судиите⁹⁸, принципот на еднаквост на оружјата⁹⁹, особено во поглед на сослушу-

95 Листата на пресуди ги вклучува *Крстаноски и други против Македонија*, пресуда од 7 декември 2017; *„Православна охридска архиепископија (Грчко-православна охридска архиепископија на Пекката патријаршија)“ против Македонија*, пресуда од 16 ноември 2017; *Спиридоноvsка и Поповски против Македонија*, пресуда од 19 октомври 2017; *Петровиќ против Македонија*, пресуда од 22 јуни 2017; *Центар за развој на аналитичка психологија против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017; *Толески против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017; *Карајанов против Македонија*, пресуда од 6 април 2017; *Селмани и други против Македонија*, пресуда од 9 февруари 2017.

96 Спротивно од *Ел-Масри против Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 13 декември 2012, анализирана подолу, ниту една повреда на ниту еден Конвенциски член не беше констатирана во случајот *Алишиќ и други против Босна и Херцеговина, Хрватска, Србија, Словенија и Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 16 јули 2014.

97 *Митров против Македонија*, пресуда од 2 јуни 2016; *Бајалциев против Македонија*, пресуда од 25 октомври 2011; *Николов против Македонија*, пресуда од 20 декември 2007.

98 *Ивановски против Македонија*, пресуда од 21 јануари 2016; *Митриновски против Македонија*, пресуда од 30 април 2015.

99 *Наумоски против Македонија*, пресуда од 27 ноември 2012; *Грозданоски против Македонија*, пресуда од 31 мај 2007.

вањето на сведоци¹⁰⁰ и оценката на вештите наоди и мислења¹⁰¹, како и присуството на рочиштето.¹⁰² Допуштеноста на незаконски прибавените докази¹⁰³, користењето на докази прибавени од заштитени или анонимни сведоци,¹⁰⁴ правото на одбрана¹⁰⁵, правото на толкувач¹⁰⁶ и презумпцијата на невиност¹⁰⁷ беа исто така третирали во многу кривични случаи. Дополнително, потребата од судска сигурност и конзистентна судска пракса¹⁰⁸, немањето на образложение¹⁰⁹, правото на пристап до судот¹¹⁰ и правото на усна расправа¹¹¹ беа исто така разгледани во неколку граѓански и управни случаи.

Вкупно 19 пресуди беа донесени во поглед на членот 1 од Протоколот бр.1, а повреда беше утврдена во 8 од нив. Во *Стојановски и други*, на апликантите им било негирано нивното право да ја повратат сопственоста врз национализираната земјишна парцела, иако тие ги беа исполниле законските услови.¹¹² Во *Арсовски*, експропријацијата на земјиштето на апликантите во корист на приватна компанија предизвикало тие да носат прекумерен и непропорционален товар со оглед дека надоместокот кој им бил досуден бил недоволен.¹¹³ Вонредното поништување на конечно и правосилно решение за денационализација донесено во корист на апликантот во *Викентијевиќ*¹¹⁴ што било подоцна прогласено за ништовно, не довело до повреда, имајќи го предвид принципот на правилно спроведување на правдата. Запленувањето на возилата во сопственост на апликантите кои служеле како средство за извршување на кривичното дело довеле до повреда во две пресуди.¹¹⁵

100 *Дончев и Бургов против Македонија*, пресуда од 12 јуни 2014.

101 *Душко Ивановски против Македонија*, пресуда од 24 април 2014; *Стоименов против Македонија*, пресуда од 5 април 2007.

102 *Ефтимов против Македонија*, пресуда од 2 јули 2015; *Атанасов против Македонија*, пресуда од 17 февруари 2011; *Настеска против Македонија*, пресуда од 27 мај 2010; *Митревски против Македонија*, пресуда од 21 јуни 2006

103 *Хајрулаху против Македонија*, пресуда од 29 октомври 2015.

104 *Пападакис против Македонија*, пресуда од 26 февруари 2013; *Трамевски против Македонија*, пресуда од 10 јули 2012.

105 Не беше констатирана повреда во *Солаков против Македонија*, пресуда од 31 октомври 2001.

106 Не беше констатирана повреда во *Сандел против Македонија*, пресуда од 27 мај 2010.

107 Не беа утврдени повреди во овој поглед во *Полетан и Азировиќ против Македонија*, пресуда од 12 мај 2016; *Миладинов и други против Македонија*, пресуда од 24 април 2014.

108 *Стоилковска против Македонија*, пресуда од 18 јули 2013.

109 *Атанасовски против Македонија*, пресуда од 14 јануари 2010.

110 *Балажоски против Македонија*, пресуда од 25 април 2013; *Демерџиева и други против Македонија*, пресуда од 10 јуни 2010; *Фетаовски против Македонија*, пресуда од 19 јуни 2008.

111 *Миткова против Македонија*, пресуда од 15 октомври 2015.

112 *Стојановски и други против Македонија*, пресуда од 23 октомври 2014.

113 *Арсовски против Македонија*, пресуда од 15 јануари 2013.

114 *Викентијевиќ против Македонија*, пресуда од 6 февруари 2014.

115 *Василевски против Македонија*, пресуда од 28 април 2016; *Андонски против Македонија*, пресуда од 17 септември 2015. Не била утврдена повреда во *Сулејмани против Македонија*, пресуда од 28 април 2016.

Судот донесе четири пресуди за членот 2, правото на живот.¹¹⁶ Во *Сашо Ѓоргиев*¹¹⁷, беше констатирана повреда и покрај тоа што не настанала смрт во случај во кој апликантот беше претрпел повреда која му била нанесена од страна на полицискиот службеник, кој подоцна бил осуден за „тешки дела против општата сигурност“ и казнет на казна затвор од две години. Нешкоска се однесуваше на пропустот да се спроведе ефективна истрага во смртта на синот на апликантката, кој беше убиен од страна на припадник на специјалните полициски сили за време на прославата на резултатите од парламентарните избори во 2011.¹¹⁸ Судот востанови дека дејствијата или пропуштањата на оние кои беа биле наводно инволвирани во непријавувањето на кривично дело или прекршок, не биле штетни во однос на ефективното спроведување на истрагата и не утврди повреда. *Китановска Станојковиќ и други*¹¹⁹ се однесуваше на одложено извршување на казната затвор.

Во 10 од 11 пресуди по членот 3, Судот утврди прекршување на процедуралниот аспект.¹²⁰ Освен *Ел-Масри, Хајрулаху* е единствената пресуда, каде што Судот сметаше дека постапувањето на кое беше бил подложен апликантот претставувало тортура (мачење), со оглед дека тој беше бил грабнат и држен тајно (*incommunicado*) три дена во куќа, вонредно место на лишување од слобода, а понатаму му се заканувале со цел за изнудување на признание, што му предизвикало емоционална, психолошка и физичка болка и страдање.¹²¹ Во *Китановски*, ЕСЧП утврди повреда како на материјалната така и на процедуралната обврска,¹²² во светлина на отсуството на истражни дејствија по кривичната пријава поднесена од апликантот против припадниците на полициската единица „Алфи“, како и фактот дека истиот обвинител кој го поднел обвинението против апликантот претходно го беше разгледувал неговиот жалбен навод, што фрлило сомнеж за неговата непристрасност. Во многу случаи¹²³ Судот нагласи дека од жртвите на наводни повреди не се бара да го покренат гонењето на државните агенти по нивна сопствена иницијатива, со оглед дека ова е повеќе должност на јавниот обвинител, вклучително и во *Ѓоргиев*¹²⁴ каде што беа дискутирани позитивните обврски на државата во врска со инцидент во кој затвореник беше претрпел повреди од бик додека работел на затворската фарма. Претераниот формализам кој се состоел во инсистирањето на домашните судови апликантот да го открие идентитетот на сите полициски службеници против кои тој беше поднел супсидијарна кривична пријава доведе до прекршување на процедуралната обврска во *Трајкоски*.¹²⁵ *Илиевска* е единствениот случај во кој Судот утврди повреда само во поглед

116 *Китановска Станојковиќ и други против Македонија*, пресуда од 13 октомври 2016; *Нешкоска против Македонија*, пресуда од 21 јануари 2016; *Китановски против Македонија*, пресуда од 22 јануари 2015; *Сашо Ѓоргиев против Македонија*, пресуда од 19 април 2012.

117 *Сашо Ѓоргиев против Македонија*, пресуда од 19 април 2012.

118 *Нешкоска против Македонија*, пресуда од 21 јануари 2016.

119 *Китановска Станојковиќ и други против Македонија*, пресуда од 13 октомври 2016.

120 *Аслани против Македонија*, пресуда од 10 декември 2015; *Хајрулаху против Македонија*, пресуда од 29 октомври 2015; *Андоновски против Македонија*, пресуда од 23 јули 2015; *Китановски против Македонија*, пресуда од 22 јануари 2015; *Ел-Масри против Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 13 декември 2012; *Ѓоргиев против Македонија*, пресуда од 19 април 2012; *Сулејманов против Македонија*, пресуда од 24 април 2008; *Џеладинов и други против Македонија*, пресуда од 10 април 2008; *Трајкоски против Македонија*, пресуда од 7 февруари 2008; *Јашар против Македонија*, пресуда од 15 февруари 2007.

121 *Хајрулаху против Македонија*, пресуда од 29 октомври 2015.

122 *Китановски против Македонија*, пресуда од 22 јануари 2015.

123 *Аслани против Македонија*, пресуда од 10 декември 2015; *Андоновски против Македонија*, пресуда од 23 јули 2015; *Китановски против Македонија*, пресуда од 22 јануари 2015.

124 *Ѓоргиев против Македонија*, пресуда од 19 април 2012.

125 *Трајкоски против Македонија*, пресуда од 7 февруари 2008.

на материјалниот аспект со оглед на деградирачкиот третман на кој беше била изложена апликантката за време на нејзиниот трансфер во психијатриската болница Бардовци, како последица на нејзиното врзување за лисици, што не било пропорционална мерка земајќи ја предвид нејзината здравствена состојба.¹²⁶

Повреди беа констатирани во сите седум пресуди кои беа донесени за членот 5, правото на слобода и безбедност.¹²⁷ Пресудата на Големиот судски совет во *Ел-Масри против Македонија*,¹²⁸ се однесуваше на „вонредното предавање“ на германски државјанин и на неговиот трансфер во Авганистан, каде што тој потоа бил малтретиран. Беше утврдено дека неговото непризнаено и без можност за комуницирање со другите луѓе (*incommunicado*) притворање во вонредно место на лишување од слобода надвор од каква било судска рамка придонело кон арбитражност на неговото лишување од слобода. Најчестите прашања се однесуваа на прекумерната должина на притворот, и на необразложеноста на колективните притворски решенија¹²⁹, но Судот исто така дискутираше и за правото на обвинетиот ефективно да учествува во постапката во која неговиот иницијален куќен притвор бил заменет со притвор¹³⁰, незаконитото апсење и лишување од слобода поради непридржување кон судски налог за плаќање на глоба и подоцнежното недосудување надомест на штета за незаконитото лишување, како и неизвестувањето на апликантот за причините за неговото апсење или затворање или за какво било обвинение против него¹³¹ и отсуството на разумно сомнение дека апликантот беше извршил кривично дело.¹³² Само еден случај се однесуваше на неоправданото чување во психијатриска установа.¹³³

Судот има утврдено повреда во пет од шест пресуди кои се однесуваат на жалбени наводи по членот 8.¹³⁴ Овие случаи го опфаќаат правото на почитување на угледот на апликантот,¹³⁵ остварувањето на родителските права, одржувањето контакти со децата и неизвршувањето на решенијата за видување,¹³⁶ моралниот и физичкиот интегритет на личноста, правото на развој на личноста, како и правото да се воспоставуваат и развиваат односи со други човечки битија и со надворешниот свет.¹³⁷

126 *Илиевска против Македонија*, пресуда од 7 мај 2015.

127 *Миладинов и други против Македонија*, пресуда од 24 април 2014; *Велинов против Македонија*, пресуда од 19 септември 2013; *Ел-Масри против Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 13 декември 2012; *Василкоски и други против Македонија*, пресуда од 28 октомври 2010; *Митрески против Македонија*, пресуда од 25 март 2010; *Трајче Стојановски против Македонија*, пресуда од 22 октомври 2009; *Лазароски против Македонија*, пресуда од 8 октомври 2009.

128 *Ел-Масри против Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 13 декември 2012.

129 *Миладинов и други против Македонија*, пресуда од 24 април 2014; *Василкоски и други против Македонија*, пресуда од 28 октомври 2010.

130 *Митрески против Македонија*, пресуда од 25 март 2010.

131 *Велинов против Македонија*, пресуда од 19 септември 2013.

132 *Лазароски против Македонија*, пресуда од 8 октомври 2009.

133 *Трајче Стојановски против Македонија*, пресуда од 22 октомври 2009.

134 *Карајанов против Македонија*, пресуда од 6 април 2017; *Ивановски против Македонија*, judgment of 21 јануари 2016; *Митови против Македонија*, judgment of 16 април 2015; *Поповски против Македонија*, judgment of 31 октомври 2013; *Ел-Масри против Македонија*, пресуда на Големиот судски совет, пресуда од 13 декември 2012.

135 *Ивановски против Македонија*, пресуда од 21 јануари 2016; *Поповски против Македонија*, пресуда од 31 октомври 2013.

136 *Митови против Македонија*, пресуда од 16 април 2015. Спротивно на тоа, не беше утврдена повреда во овој поглед во *Митрова и Савиќ против Македонија*, пресуда од 11 февруари 2016.

137 *Ел-Масри против Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 13 декември 2012.

Во однос на членот 9, Судот не утврди повреда во *Костески*,¹³⁸ додека членот 11 беше повреден во два случаи.¹³⁹ *Здружението на граѓани „Радко“ и Паунковски* се однесуваа на неоправданото вмешување со оглед дека распуштањето на здружението набргу по неговото основање врз основа на одлуката на Уставниот суд со која неговиот Статут и Програма биле прогласени за ништовни поради тоа што истите биле неуставни и предизвикувале национална и верска омраза и нетрпеливост.¹⁴⁰ Извршувањето на оваа пресуда, сепак, беше затворено во 2017 година, бидејќи по повеќе одбивања на регистрацијата на здружението-апликант поради процедурални причини и на жалбите против ваквите решенија, барањето за регистрација конечно беше уважено на 5 октомври 2016.¹⁴¹

Случаи од 2017

Од осумте пресуди донесени во 2017, пет пресуди¹⁴² беа усвоени од Совет од седум судии, додека останатите три¹⁴³ од Комитет од тројца судии. Во еден случај Судот утврди повреда на членот 10,¹⁴⁴ членот 11 во светлина на членот 9,¹⁴⁵ и повреда на членот 8,¹⁴⁶ а во четири случаи повреда на членот 6,¹⁴⁷ додека во три случаи Судот не утврди повреда на членот 6¹⁴⁸ и во четири случаи не најде повреда на членот 1 од Протоколот бр.1.¹⁴⁹

*Селмани и други против Македонија*¹⁵⁰ е првата пресуда донесена во поглед на Македонија во која Судот утврди **повреда на слободата на изразување загарантирана со членот 10 во поглед на присилното отстранување на апликантите, инаку сите новинари, од собраниската галерија од каде што тие известувале за собраниската седница** за Законот за буџет, одржана на 24 декември 2012.

138 *Костески против Македонија*, пресуда од 13 април 2006.

139 *„Православна охридска архиепископија (Грко-православна охридска архиепископија на Пеќката патријаршија)“ против Македонија*, пресуда од 16 ноември 2017; *Здружение на граѓани „Радко“ и Паунковски против Македонија*, пресуда од 15 јануари 2009.

140 *Здружение на граѓани „Радко“ и Паунковски против Македонија*, пресуда од 15 јануари 2009.

141 [http://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECDocumentTypeCollection":\["CEC"\],"EXECState":\["MKD"\],"EXECIdentifier":\["004-40878"\]}](http://hudoc.exec.coe.int/eng#{).

142 *„Православна охридска архиепископија (Грко-православна охридска архиепископија на Пеќката патријаршија)“ против Македонија*, пресуда од 16 ноември 2017; *Петровиќ против Македонија*, пресуда од 22 јуни 2017; *Центар за развој на аналитичка психологија*, пресуда од 15 јуни 2017; *Карајанов против Македонија*, пресуда од 6 април 2017; *Селмани и други против Македонија*, пресуда од 9 февруари 2017.

143 *Крстаноски и други против Македонија*, пресуда од 7 декември 2017; *Спиридоновска и Поповски против Македонија*, пресуда од 19 октомври 2017; *Толески против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017.

144 *Селмани и други против Македонија*, пресуда од 9 февруари 2017.

145 *„Православна охридска архиепископија (Грко-православна охридска архиепископија на Пеќката патријаршија)“ против Македонија*, пресуда од 16 ноември 2017.

146 *Карајанов против Македонија*, пресуда од 6 април 2017.

147 *Центар за развој на аналитичка психологија против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017; *Толески против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017; *Карајанов против Македонија*, пресуда од 6 април 2017; *Селмани и други против Македонија*, пресуда од 9 февруари 2017.

148 *Крстаноски и други против Македонија*, пресуда од 7 декември 2017; *Спиридоновска и Поповски против Македонија*, пресуда од 19 октомври 2017; *Петровиќ против Македонија*, пресуда од 22 јуни 2017.

149 *Крстаноски и други против Македонија*, пресуда од 7 декември 2017; *Спиридоновска и Поповски против Македонија*, пресуда од 19 октомври 2017; *Петровиќ против Македонија*, пресуда од 22 јуни 2017; *Толески против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017.

150 *Селмани и други против Македонија*, пресуда од 9 февруари 2017.

Судот ги зеде предвид протестите на двете спротивставени групи пред зградата на Собранието и напнатата атмосфера внатре која кулминираше кога група пратеници создадоа неред и предизвикаа Претседателот на Собранието да му нареди на обезбедувањето да преземе мерки за повторно да го воспостави редот и да осигура правилно функционирање на Собранието. Тој поконкретно се осврна на улогата на медиумите да бидат „куче-чувар“ и нивната задача да споделуваат информации за настанот, како и на правото на јавноста да прима такви информации. Судот не утврди индикација дека неуредното однесување на пратениците во салата би ги довело во опасност животот и физичкиот интегритет на апликантите. Тој сметаше дека апликантите немале ефективна можност да го гледаат предвидливото отстранување на опозициските пратеници, како прашање од легитимен јавен интерес, а нивното отстранување ги спречиле од добивањето на непосредни сознанија од прва рака базирани врз нивното лично искуство за настаните. Имајќи ги предвид сите околности пред и во текот на собраниската дебата и балансирајќи помеѓу двата јавни интереси, имено интересот службата за обезбедување да го одржи редот во Собранието и да ја осигура јавната безбедност, и интересите на јавноста за примање информации за прашање од генерален интерес, Судот процени дека отстранувањето на апликантите не било неопходно во едно демократско општество и не го беше исполнило барањето за постоење на „неодложна општествена потреба“ и оттука, иако причините обезбедени од Уставниот суд биле релевантни, тие не биле доволни за да го оправдаат отстранувањето на апликантите.

Дополнително, ова е првиот случај во кој Судот утврди **повреда на членот 6 став 1 од Уставот за сметка на одбивањето од страна на Уставниот суд да одржи усна расправа**, иако членот 55 од неговиот Деловник предвиде дека, по правило, по индивидуалното барање за заштита на слободите и правата од членот 110 став 3 од Уставот треба да се одлучува по одржана јавна расправа во присуство на учесниците во постапката. Имајќи на ум дека Уставниот суд беше единственото тело што одлучувало за основаноста на случајот и за фактите на случајот релевантни за неговиот исход кои биле оспорувани помеѓу учесниците, Судот сметал дека спроведувањето на правдата би била подобро постигнато преку доделување на право на апликантите да го објаснат нивното лично искуство на расправа пред Уставниот суд. Уште повеќе, иако од страна на апликантите била побарана усна расправа нивното барање било одбиено и Уставниот суд не дал какви било причини поради кои тој сметал дека не била неопходна расправа. Врз основа на горенаведените согледувања, Судот утврди дека не постоеле исклучителни околности кои би можеле да го оправдаат неодржувањето на усна расправа.

Предметот особено значење беше пресудата во случајот „*Православна охридска архиепископија (Грко-православна охридска архиепископија на Пекката патријаршија) против Македонија*“,¹⁵¹ кој се однесуваше на **одбивањето на домашните власти да го регистрираат здружението-апликант**. Неговото барање за регистрација како религиозна група било одбиено во два наврати од повеќе прилично формалистички причини. Првото решение донесено од надлежниот управен орган било потврдено од Врховниот суд, кој сметал дека неговото име имплицирало создавање на паралелна верска институција, наместо на религиозна група како што се тврдело, со оглед дека неговото име било суштински исто со името на Македонската православна црква (МПЦ). Второто решение донесено од првостепениот регистрационен суд што било потврдено од Апелациониот суд Скопје образложувало дека МПЦ имала „историско, религиозно, морално и суштинско право“ да

151 „*Православна охридска архиепископија (Грко-православна охридска архиепископија на Пекката патријаршија) против Македонија*, пресуда од 16 ноември 2017.

го користи тоа име. Во барањата за заштита на слободите и правата пред Уставниот суд, апликантот ги истакнал жалбените наводи на коишто се жалел пред Судот. Уставниот суд ги отфрлил двете барања и дал опсежни причини за неговите одлуки. Во неговата прва одлука, тој експлицитно тврдел дека е ненадлежен да го разгледува жалбениот навод на апликантот, додека второто барање поднесено од здружението-апликант до Уставниот суд било отфрлено поради непридржување на апликантот кон извесни формални законски барања пред надлежниот регистрационен суд.

Во неговата анализа, Судот ѝ признава широк простор за проценка на државата во нејзините односи со верските заедници и ја нагласува потребата да се помират интересите на различните религиозни групи што коегзистираат во едно демократско општество, притоа останувајќи неутрален и непристрасен. Тој истакна дека изнесените причини во поглед на формалните недостатоци за регистрација не биле ниту релевантни ниту доволни. Дотолку повеќе, Судот забележа дека македонскиот Устав ги втемели поделбата помеѓу црквата и државата и еднаквоста на сите верски организации пред законот. Тој подвлече дека националните власти треба да покажат особено внимание за да осигураат дека националното јавно мислење не е заштитено на штета на изнесувањето на малцинските гледишта, колку и да биле тие непопуларни и улогата на властите во ситуација на конфликт помеѓу или внатре во рамките на религиозните групи не е да ја отстранат причината за тензија преку елиминирање на плурализмот, туку да осигураат дека спротивставените групи меѓусебно се толерираат. Судот повторил дека не може да се оправдаат превентивните мерки за да се сузбие слободата на собирање и здружување, и во ниту еден стадиум од домашната постапка не било наведено дека апликантот се залагал за примена на насилство или на какви било антидемократски средства за остварување на неговите цели. Понатаму било заклучено дека начинот на кој домашните власти го одбиле признавањето на здружението-апликант не бил неопходен во едно демократско општество и истиот претставувал **повреда на членот 11 од Конвенцијата, толкуван во светлина на членот 9**. Сепак, пресудата на Судот сè уште не е конечна, бидејќи сè уште се чека одлуката на панелот од пет судии на Големиот судски совет по однос на тоа дали да биде уважено барањето на Владата за упатување на предметот до Големиот судски совет согласно членот 43 став 1 од Конвенцијата.

Друг значаен случај е *Карајанов против Македонија*,¹⁵² кој се однесуваше на **неправичноста на одлуките на домашните власти во постапката за лустрација на апликантот**. Во 2013 година Комисијата за верификација на фактите утврди дека апликантот соработувал со тајните безбедносни служби во 1960-те, кога тој им давал информации за брат му, сопругата на брат му и други лица кои живееле во Шведска, а додека бил главен и одговорен уредник на весник и потоа, тој им обезбедувал информации на тајните служби за неговиот колега, неговите написи и неговите односи со други луѓе. Апликантот го оспорил решението на Комисијата тврдејќи дека нејзините наоди биле погрешни бидејќи предметните досиеја очигледно се однесувале на друго лице со исто име, а не на него, и тој поднел повеќе документи кои, меѓу другите работи, потврдувале дека тој имал сестра а не брат и дека тој го служел воениот рок во Босна и Херцеговина, при што никогаш не ја имал посетено Шведска. Дотолку повеќе, тој приговарал на веродостојноста и автентичноста на одредени документи и негирал каква било соработка со тајните служби. Конечно, тој се жалел дека неговиот углед, достоинство и професионален интегритет биле компромитирани со објавувањето на решението на Комисијата на нејзината веб-страница. Управниот суд на расправа одржана зад затворени врати го одбил барањето на апликантот, сметајќи дека Комисијата точно ги утврдила

152 *Карајанов против Македонија*, пресуда од 6 април 2017.

фактите и го применила релевантното право. Во неговата жалба, апликантот ги повторил неговите аргументи и понатаму тврдел дека Управниот суд ги пренебрегнал неговите докази дека досиејата врз кои се засновала пресудата не се однесувале на него и дека тие не биле анализирани во контрадикторна постапка во присуство на апликантот или на кој било друг релевантен сведок или вештак, но Вишиот управен суд ја одбил неговата жалба и ја потврдил пресудата на Управниот суд не наоѓајќи причини да отстапи од утврдените факти и даденото образложение.

Судот утврди дека граѓанскиот аспект од членот 6 е применлив во постапката за лустрација во конкретниот случај, од истите причини кои се наведени во пресудата *Ивановски против Македонија*¹⁵³. Судот најде дека домашните судови кои постапувале по неговата тужба за управен спор остварувале полна надлежност во однос на фактите и правото, но пропуштиле да дадат суштинско образложение во однос на автентичноста на доказите против него и неговите аргументи за погрешен идентитет, и дека тие потфрлиле да посочат на кое било конкретно фактичко прашање за да ја потврдат неговата наводна соработка со тајните служби. Нивното одбивање да ја евалуираат автентичноста на доказите кои им биле ставени на располагање било штетно за остварувањето на правото на апликантот ефективно да го презентира неговиот случај. Дополнително, **апликантот бил лишен од правото на усна расправа**, и покрај неговото изрично барање во тој поглед и имајќи на ум дека спорните фактички и правни прашања не би можеле подобро да се третираат писмено отколку по усмен пат, како и дека не постоеле исклучителни околности кои го оправдале оневозможувањето на усна расправа. Конечно, тој сметаше дека било прекршено правото на апликантот на правично судење.

Уште повеќе, Судот најде **повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот на апликантот сметајќи дека објавувањето на решението за лустрација на веб-страницата на Комисијата** пред тоа да стане конечно претставувало вмешување, легитимните цели набројани во членот 8 став 2 од Конвенцијата, но исто така и во светлина на фактот дека апликантот имал седумдесет и седум години кога Комисијата го донела нејзиното решение, тој не бил носител на јавна функција ниту, пак, бил кандидат за каква било функција во тоа време. Судот исто така се осврна и на пријателскиот допис (*amicus curiae*) усвоен од Венецијанската комисија, кој изразува гледишта дека објавувањето на наодите на Лустрациската комисија пред истите да бидат преиспитани од страна на суд било непомирливо со членот 8.

Освен исплатата на нематеријалната штета досудена од страна на Судот, апликантот бараше повторно судење и Управниот суд го уважи барањето за повторување на предметниот управен спор, што беше поднесено по членот 43 од Законот за управните спорови. Повторената постапка беше сè уште во тек пред Управниот суд во моментот на печатење на оваа публикација.

Во случајот *Центар за развој на аналитичка психологија против Македонија*¹⁵⁴ Судот утврди **повреда на членот 6 став 1 во поглед на негирањето на пристап до судот** на правното лице-апликант како последица на одбивањето на неговите тужбени барања поврзани со договорот склучен со Фондот за здравствено осигурување поради немање на активна легитимација во постапката. Откако приватната психијатриска ординација постапила согласно налогот издаден од Инспекторатот при Министерството за здравство да се пререгистрира, нему му бил доделен нов даночен број

153 *Ивановски против Македонија*, пресуда од 21 јануари 2016.

154 *Центар за развој на аналитичка психологија против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017.

и Фондот одбил да склучи нов договор со новата ординација, затоа што претходната престанала да постои. Во меѓувреме, новата ординација покренала постапка за надомест на штета против Фондот поради неисполнување на условите од договорот. Домашните судови го одбиле барањето за надомест на штета на апликантот, наоѓајќи дека тој нема легитимација во постапката со оглед дека новата ординација не можела да се смета за наследник на претходната ординација, бидејќи тие имале различни даночни броеви и претставувале различни правни лица, и покрај аргументите на апликантот за постоење на правна поврзаност и континуитет помеѓу нив. Земајќи ја предвид домашната судска пракса, Судот забележа дека Врховниот суд во речиси идентични околности кои ги инволвирале истите страни и истиот договор утврдил дека апликантот има легитимација да биде тужител во постапката и не гледал причина да отстапи од заклучокот на највисокиот национален суд. Уште повеќе, во посебните околности на случајот домашните судови на фирмата-апликант ѝ наметнале неоправдана процедурална пречка усвојувајќи претерано формалистички пристап кога тие ги одбивале нејзините барања поради немање активна легитимација, што ја попречило самата суштина на нејзиното право на пристап до судот и не ѝ оставило можност да се испита основаноста на нејзините барања.

Следејќи го пристапот заземен во *Викентијевиќ*, во две други пресуди¹⁵⁵ Судот утврди дека **вонредното поништување на конечното решение за денационализација донесено во корист на апликантите не било во спротивност со принципот на правна сигурност и не претставувало повреда на нивните сопственички права**, со оглед дека при остварувањето на надлежноста за преиспитување надлежните судови истакнале причини од суштествена и убедлива природа кои ја оправдувале таквата мерка. Во двата случаи, Судот утврди дека мерките на кои се жалеле апликантите претставувале вмешување во нивната сопственост, но истите биле во согласност со членот 267 (1) (3) од Законот за управните спорови, кој предвидува дека конечното и правосилно управно решение може да се огласи за ништовно ако неговото извршување воопшто не е можно. Во *Спиридоноvsка и Поповски против Македонија*,¹⁵⁶ интервенцијата направена по иницијатива на Државниот правобранител за да се исправат фундаментални грешки во пресметувањето на површината на предметното земјиште во решението на Комисијата за денационализација што го направило извршувањето на првото решение за денационализација невозможно не било неоправдано и непропорционално иако поништувањето се случило седум години откако станало конечно првичното решение, затоа што тоа ѝ служело на легитимната цел за заштита на правата на трети лица. Во *Толески против Македонија*,¹⁵⁷ Судот сметаше дека апликантот бил лишен од неговата сопственост „во јавен интерес“, а властите постапувале без прекумерно одолговлекување со цел да ги заштитат правата на трети страни и иако постоел „очигледен пропуст“ на Државниот правобранител правилно да интервенира пред Комисијата за денационализација, откако недостатоците беа биле нотирани од страна на повисоките органи, неговата подоцнежна интервенција сепак била оправдана со оглед дека таа му служела на правилното спроведување на правдата.

Во *Крстаноски и други против Македонија*¹⁵⁸ Судот утврди дека органите надлежни за денационализација ги уважиле барањата на апликантите и им досудиле надомест за земјишните парцели одземени од нивните претци, врз основа на фактите утврдени од инспекциите кои извршиле увид,

155 *Спиридоноvsка и Поповски против Македонија*, пресуда од 19 октомври 2017; *Толески против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017.

156 *Спиридоноvsка и Поповски против Македонија*, пресуда од 19 октомври 2017.

157 *Толески против Македонија*, пресуда од 15 јуни 2017.

158 *Крстаноски и Поповски против Македонија*, пресуда од 7 декември 2017.

и на наодот дека парцелите за кои станувало збор не би можеле да се вратат во сопственост на апликантите и затоа, Судот ги одби како очигледно неосновани жалбените наводи на апликантите по членот 6 дека органите надлежни за денационализација немале конзистентна пракса во поглед на идентични барања. Слично на тоа, тој ги отфрли наводите по член 1 од Протоколот бр.1 како импомпатибилни *ratione materiae*, заклучувајќи дека одбивањето на државата да им го уважи барањето на апликантите за утврдување право на сопственост не претставувало нарушување на нивните сопственички права. Судот единствено утврди **повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата во поглед на прекумерната должина на домашната постапка од преку четири години во две нивоа на надлежност**, особено имајќи на ум дека случаите на апликантите не биле особено комплексни и дека домашното право изискува споровите за денационализација да бидат спроведени со посебно внимание.

Во *Петровиќ против Македонија*,¹⁵⁹ Судот констатираше повреда на членот 6 став 1 која се однесуваше на должината на постапката за денационализација, која сè уште била во тек пред Вишиот управен суд, кога била поднесена апликацијата. Судот повторил дека барањето за заштита на правото на судење во разумен рок пред Врховниот суд претставува ефективно правно средство, како што е утврдено и во *Аџи-Спиркоска и други*.¹⁶⁰ Тој одби да го проценува неговото влијание врз постапката за денационализација која била во тек, со оглед дека апликантот не го оспорувал акцелераторниот аспект на ова средство, на начин што пропуштил да го покрене ова прашање во неговата жалба против решението на првостепениот совет на Врховниот суд. Иако севкупното траење на постапката поврзана со барањето за заштита на правото на судење во разумен рок го пречекорило законскиот период од шест месеци, со оглед на одолговлекувањата поврзани со трансферот на судските списи имајќи предвид дека апликантот бил двоен државјанин, Судот сметаше дека тоа не било неразумно во околностите на случајот и беше на мислење дека тоа не го направило правното средство за должина на постапката неефективно и спротивно на членот 13.

Во четири од 16 одлуки усвоени против Македонија во 2017 Судот навлезе во испитување на основаноста на случајот.

Во одлуката *Зибери и други*,¹⁶¹ Судот дискутираше за непристрасноста на доказите од вештачењето врз кои се потпираше судечкиот суд во кривичната постапка во која апликантите биле обвинети за тероризам. Домашните судови се осврнале на пресудата на Судот во *Стоименов против Македонија*,¹⁶² тврдејќи дека таа била неприменлива во конкретниот случај, со оглед дека извештаите на вештаците биле изготвени по донесена судска наредба и тие не претставувале единствен доказ во случајот. Судот му обрнал посебно внимание на фактот дека вештаците дале искази на рочиштето одржано пред судечкиот суд, на застапниците на апликантите им била дадена можност вкрстено да ги испрашуваат, од страна на полицијата бил направен видео запис од увидот на лице место, а увидот се случил во присуство на истражен судија. Сите овие околности го доведоа Судот да верува дека на располагање биле ставени доволно заштитни процедурални гаранции за да се осигураат ефективни права на апликантите. Уште повеќе, тие не успеале да обезбедат каков било доказ за недостигот на непристрасност и независност, додека домашните судови дале детално и задоволително образложе-

159 *Петровиќ против Македонија*, пресуда од 22 јуни 2017.

160 *Аџи-Спиркоска и други против Македонија*, одлука од 3 ноември 2011.

161 *Зибери и други против Македонија*, одлука на Комитет од 23 мај 2017.

162 *Стоименов против Македонија*, пресуда од 5 април 2007.

ние за одбивањето на аргументите на апликантите против методологијата за вештачење употребена во нивниот случај. Врз основа на тоа, Судот ги отфрли како очигледно неосновани жалбените наводи на апликантите дека назначувањето за вештаци на лица од Бирото за криминалистички истраги при Министерството за внатрешни работи кои биле истовремено и вработени во Министерството го беше повредило начелото на еднаквост на оружјата и ја беше направило постапката неправична.

Во *Рунтева против Македонија*,¹⁶³ апликантката, која била осудена за тежок сообраќаен прекршок, се жалела по членот 6 став 1 дека била затворена четириесет и седум дена подолго од намалената казна затвор која ѝ била изречена од страна на Врховниот суд, која била понатаму изменета за сметка на претседателското помилување и соодветно на тоа, таа била незаконито сметана за сторител на кривично дело за време на нејзиниот условен отпуст. Врховниот суд нашол дека целокупниот период на нејзиното лишување од слобода бил заснован врз судска одлука и истиот бил законит во смисла на значењето на членот 5 став 1 (а) од Конвенцијата. Дотолку повеќе, во поглед на нејзиниот жалбен навод по членот 5 став 5 за пресудите на домашните судови со кои се одбива нејзиното барање за надомест на штета за наводно незаконитото лишување од слобода, Судот забележа дека исходот на постапката за надомест на штета не бил арбитражен или очигледно неоснован и членот 5 став 5 не можел да се смета за применлив во конкретниот случај со оглед на претходните наоди на Судот во поглед на жалбениот навод од членот 5 став 1.

Одлуката во *Геровска Попчевска против Македонија*¹⁶⁴ се однесуваше на постапката која ја покренала Управата за јавни приходи по барање на Државната Антикорупциска комисија, во која Управата утврди дека апликантката не беше докажала дека паричните средства уплатени на нејзината банкарска сметка биле законски прибавени и Управата пресметала дека нејзе треба да ѝ биде наплатен данок на личен доход во износ од 70% од приходите кои ѝ биле задоцнето пријавени на Комисијата. Апликантката која беше поранешна судијка се жалеше за наводната неправичност и за ретроактивната примена на законот во оваа постапка. Судот заклучи дека имајќи ја предвид природата на развојот на постапката која следувала по доставувањето на предметот (до Владиниот агент), а особено дека решението на Министерството дека спорната постапка требало да биде повторно отворена имало за последица поништување на платниот налог, кој бил прогласен за ништовен *ab initio* и апликантката успешно побарала парите да ѝ бидат вратени, можните ефекти на ситуацијата на кои се жалела апликантката биле успешно ремедирани и со оглед дека работата била разрешена, Судот го тргна предметот од листата на предмети.

Одлуката *Дејановиќ*¹⁶⁵ се однесуваше на жалбениот навод за пристап до судот по членот 6 како во врска со граѓанската, така и во врска со кривичната постапка која била покрената од трговското друштво на апликантот против друго трговско друштво, а што имало за цел да се добие обесштетување. Додека граѓанската постапка завршила во полза на друштвото на апликантот, не била донесена мериторна одлука во врска со издвоеното, но идентично барање на апликантот во кривичната постапка. Со оглед дека апликантот не ја изнел работата пред граѓанските судови, и покрај експлицитното упатување од страна на првостепениот суд во оваа насока, Судот сметал дека на апликантот не му бил негиран пристапот до суд во поглед на неговото барање за надомест на штета и неговиот жалбен навод беше отфрлен од Судот како очигледно неоснован.

163 *Рунтева против Македонија*, одлука на Совет од 3 октомври 2017.

164 *Геровска Попчевска против Македонија*, одлука на Комитет од 17 октомври 2017.

165 *Дејановиќ против Македонија*, одлука на Комитет од 23 мај 2017.

ЦРНА ГОРА

Општ вовед

Црна Гора ја ратификуваше Европската конвенција за човековите права и основните слободи (понатаму: „Конвенцијата“) на 6 јуни 2006. Меѓутоа, Европскиот суд за човекови права (понатаму: „Судот“) во случајот *Бијелиќ против Црна Гора и Србија*, утврди дека неговата надлежност во поглед на Црна Гора е валидна почнувајќи од 3 март 2004, односно од датумот на ратификацијата на Конвенцијата од страна на поранешната Државна заедница на Србија и Црна Гора.

Заклучно со 31 декември 2017 година Судот има донесено 37 пресуди и 50 одлуки за допуштеност во поглед на Црна Гора.

Од вкупно 37 пресуди донесени во поглед на Црна Гора, Судот во 35 пресуди утврди повреда на најмалку еден член од Конвенцијата. Во случајот *Томиќ и други против Црна Гора*¹⁶⁶ Судот сепак не најде повреда на членот 6 затоа што зазема становиште дека не е негова задача да го доведува во прашање толкувањето на домашното право од страна на националните судови и дека во принцип неговата функција не е да ги споредува различните одлуки на националните судови, дури и тогаш кога тие биле донесени во очигледно слични постапки; тој мора да ја почитува независноста на тие судови. Исто така се сметало дека извесни дивергенции во толкувањето би можеле да се прифатат како составно обележје на секој судски систем. Сепак, длабоките и долгогодишни разлики во практиката на највисокиот домашен суд би можеле самите по себе да бидат спротивни на начелото на правна сигурност, начело кое се подразбира во Конвенцијата и коешто претставува едно од основните елементи на владеењето на правото. Една пресуда се осврна на правичното обесштетување – *Копривица против Црна Гора*.¹⁶⁷

Во поглед на членот 2 од Конвенцијата (право на живот), Судот донесе една пресуда, *Ранѓеловиќ против Црна Гора*.¹⁶⁸ Судот нагласи дека обврската пропишана во членот 2 да се заштити правото на живот наметнува процедурална обврска да се истражи смртта, не само од страна на вработени од страна на државата, туку исто така и од страна на непознати поединци, и дека основната цел на истрагата е да „осигура ефективно спроведување на домашните закони што го штитат правото на живот“ и да осигура одговорност на одговорните лица.

Три пресуди беа донесени во поглед на членот 3 од Конвенцијата (забрана на тортурата), и тоа пресудите *Булатовиќ против Црна Гора*, *Милиц и Никезиќ против Црна Гора* и *Сиништај и други против Црна Гора*¹⁶⁹.

Во поглед на членот 5 од Конвенцијата (правото на слобода и безбедност), беа донесени две пресуди во случаите на *Булатовиќ против Црна Гора* и *Мугоша против Црна Гора*¹⁷⁰.

166 *Томиќ и други против Црна Гора*, пресуда од 17 април 2012.

167 *Копривица против Црна Гора*, пресуда од 23 Јуни 2015.

168 *Ранѓеловиќ против Црна Гора*, пресуда од 19 September 2017.

169 *Булатовиќ против Црна Гора*, пресуда од 22 јули 2014; *Милиц и Никезиќ против Црна Гора*, пресуда од 28 април 2015; *Сиништај и други против Црна Гора*, пресуда од 24 ноември 2015.

170 *Мугоша против Црна Гора*, пресуда од 21 јуни 2016.

Во мнозинството случаи (вкупно 23), Судот утврди дека имало повреда на членот 6 од Конвенцијата¹⁷¹. Овие повреди се однесуваа на должината на постапката, извршувањето на конечните и правосилни пресуди и пристапот до суд.

Што се однесува до членот 8 од Конвенцијата (правото на почитување на приватниот и семејниот живот), беа донесени три пресуди – *Мијушковиќ против Црна Гора, Антовиќ и Марковиќ против Црна Гора* и *Алковиќ против Црна Гора*¹⁷².

Во поглед на членот 1 од Протоколот 1 кон Конвенцијата (заштита на сопственоста), беа донесени четири пресуди, и тоа: *Мијановиќ против Црна Гора, А. и Б. против Црна Гора, Бијелиќ против Црна Гора* и *Лакичевиќ против Црна Гора*¹⁷³.

Во однос на членот 10 од Конвенцијата (слобода на изразување), Судот утврди повреда во два случаи: *Копривица против Црна Гора* и *Шабановиќ против Црна Гора*¹⁷⁴.

По однос на членот 13 од Конвенцијата (право на ефективен лек), Судот утврди повреда во пет случаи: *Милиќ против Црна Гора и Србија, Стакиќ против Црна Гора, Мирковиќ и 3 други против Црна Гора, Џуковиќ против Црна Гора* и *Синекс доо против Црна Гора*¹⁷⁵.

Дополнително, во врска со членот 14 од Конвенцијата (забрана на дискриминација), Судот најде повреда во еден случај, *Алковиќ против Црна Гора*¹⁷⁶.

Случаи пред Европскиот суд за човекови права во 2017 година

Европскиот суд за човекови права во 2017 година одлучи 19 случаи против Црна Гора. Од овие 19 случаи, 13 беа пресуди, а шест беа одлуки за недопуштеност.

171 *Бијелиќ против Црна Гора и Србија*, пресуда од 28 април 2009; *Гарзичиќ против Црна Гора*, пресуда од 21 септември 2010; *Живањебиќ против Црна Гора*, пресуда од 8 март 2011; *Бараќ и други против Црна Гора*, пресуда од 13 декември 2011; *Боуцке против Црна Гора*, пресуда од 21 февруари 2012; *Стакиќ против Црна Гора*, пресуда од 2 октомври 2012; *Нововиќ против Црна Гора*, пресуда од 23 октомври 2012; *Милиќ против Црна Гора и Србија*, пресуда од 11 декември 2012; *Велимировиќ против Црна Гора*, пресуда од 2 октомври 2012; *Вукелиќ против Црна Гора*, пресуда од 4 јуни 2013; *Милановиќ против Црна Гора*, пресуда од 17 септември 2013; *Бујковиќ против Црна Гора*, пресуда од 10 март 2015; *Мугоша против Црна Гора*, пресуда од 21 јуни 2016; *Радуновиќ и 2 други против Црна Гора*, пресуда од 25 октомври 2016; *Мирковиќ и 3 други против Црна Гора*, пресуда од 7 март 2017; *Џуковиќ против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017; *Сворцан против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017; *Томашевиќ против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017; *Јововиќ против Црна Гора*, пресуда од 18 јули 2017; *Синекс доо против Црна Гора*, пресуда од 5 септември 2017; *Вучиниќ против Црна Гора*, пресуда од 5 септември 2017; *Недиќ против Црна Гора*, пресуда од 10 октомври 2017; *Трипцовици против Црна Гора*, пресуда од 7 ноември 2017; *Димитријевиќ против Црна Гора*, пресуда од 12 декември 2017.

172 *Мијушковиќ против Црна Гора*, пресуда од 21 септември 2010; *Антовиќ и Мирковиќ против Црна Гора*, пресуда од 28 ноември 2017; *Алковиќ против Црна Гора*, пресуда од 5 декември 2017.

173 *Мијановиќ против Црна Гора*, пресуда од 17 септември 2013; *А. и Б. против Црна Гора*, пресуда од 5 март 2013; *Бијелиќ против Црна Гора и Србија*, пресуда од 28 април 2009 и *Лакичевиќ и други против Црна Гора*, пресуда од 21 септември 2010.

174 *Копривица против Црна Гора*, пресуда од 22 ноември 2011; *Шабановиќ против Црна Гора*, пресуда од 31 мај 2011.

175 *Милиќ против Црна Гора и Србија*, пресуда од 11 декември 2012; *Стакиќ против Црна Гора*, пресуда од 2 октомври 2012; *Џуковиќ против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017; *Мирковиќ и 3 други против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017; *Синекс доо против Црна Гора*, пресуда од 5 септември 2017.

176 *Алковиќ против Црна Гора*, пресуда од 5 декември 2017.

Што се однесува до пресудите на Судот, во пет пресуди Судот одлучуваше како Совет од седум судии, и тоа во случаите: *Мирковиќ и други против Црна Гора*,¹⁷⁷ *Ранѓеловиќ против Црна Гора*,¹⁷⁸ *Трипцовици против Црна Гора*,¹⁷⁹ *Антовиќ и Марковиќ против Црна Гора*¹⁸⁰ и *Алковиќ против Црна Гора*,¹⁸¹ додека останатите осум предмети беа одлучени од страна на Комитет составен од тројца судии – случаите *Џуковиќ против Црна Гора*,¹⁸² *Сворцан против Црна Гора*,¹⁸³ *Томашевиќ против Црна Гора*,¹⁸⁴ *Јововиќ против Црна Гора*,¹⁸⁵ *Синекс доо против Црна Гора*,¹⁸⁶ *Вучиниќ против Црна Гора*,¹⁸⁷ *Недиќ против Црна Гора* и *Димитријевиќ против Црна Гора*.¹⁸⁸

Во текот на 2017 година имаше шест пресуди за недопуштеноост, од кои две биле изречени во Совет од седум судии: *Чаловиќ против Црна Гора* и *Колосов против Црна Гора*, додека преостанатите четири случаи биле одлучени од Комитет од тројца судии: *Шчепановиќ против Црна Гора*, *Миниќ против Црна Гора*, *Дармановиќ против Црна Гора* и *Петровиќ против Црна Гора*.

Преглед на најзначајните пресуди донесени во 2017 година

***Станка Мирковиќ и други против Црна Гора*, пресуда од 7 март 2017 – утврдени повреди на член 6 и на член 13**

Овој случај се однесуваше на должината на парничната постапка во која беа инволвирани апликантите. Апликантите поднеле барање до Комисијата за реституција и компензација, барајќи обесштетување за земјиштето експроприрано од нивниот починат предок во 1946. Помеѓу декември 2004 и декември 2015, случајот на апликантите бил постојано враќан на повторно одлучување, а донесените решенија биле поништувани. Потпирајќи се врз членот 6 став 1 (право на правично судење во разумен рок) и членот 13 (право на ефективен лек), апликантите се жалеле за севкупната должина на управната постапка.

Судот зазема становиште дека ниту комплексноста на случајот ниту однесувањето на апликантите не ја објаснувало должината на управната постапка, која траела 10 години, 6 месеци и 11 дена, при што судовите донеле дваесет и една одлука и го враќале предметот девет пати.

Судот сметаше дека, иако постапката би можела во неколку наврати да биде незначително забрзана, тоа не би ги спречило континуираните враќања на случајот и последователното севкупно одложување. Барањето за преиспитување, не можело однапред да ја забрза постапката која била

177 *Мирковиќ и други против Црна Гора*, пресуда од 7 март 2017.

178 *Ранѓеловиќ против Црна Гора*, пресуда од 19 септември 2017.

179 *Трипцовици против Црна Гора*, пресуда од 7 ноември 2017.

180 *Антовиќ и Мирковиќ против Црна Гора*, пресуда од 28 ноември 2017.

181 *Алковиќ против Црна Гора*, пресуда од 5 декември 2017.

182 *Џуковиќ против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017.

183 *Сворцан против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017.

184 *Томашевиќ против Црна Гора*, пресуда од 13 јуни 2017.

185 *Јововиќ против Црна Гора*, пресуда од 18 јули 2017.

186 *Синекс доо против Црна Гора*, пресуда од 5 септември 2017.

187 *Вучиниќ против Црна Гора*, пресуда од 5 септември 2017.

188 *Недиќ против Црна Гора*, пресуда од 10 октомври 2017 и *Димитријевиќ против Црна Гора*, пресуда од 12 декември 2017.

во тек пред различните управни тела, ниту тоа би можело да ги спречи континуираните враќања на предметот и консекветното севкупно одлагање.

Судот констатираше повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата, за должината на постапката пред управните тела, како и на членот 13 од Конвенцијата за немање на ефективен лек.

Ранѓеловиќ против Црна Гора, пресуда од 19 септември 2017 – повреда на процедуралниот аспект на членот 2

Апликантите се жалеле дека црногорските власти пропуштиле да спроведат брза и ефективна истрага во смртта или исчезнувањата на членовите на семејството на апликантите. Членовите на семејството се укотвиле во брод на црногорскиот брег, со намера да стигнат во Италија, но бродот потонал во август 1999. Апликантите се жалеле по различни членови од Конвенцијата дека релевантните црногорски тела пропуштиле брзо и ефективно да ги истражат смртта и исчезнувањето на членовите на нивните семејства и да ги гонат оние кои биле одговорни за тоа.

Обврската утврдена во членот 2 да се заштити правото на живот наметнува процедурална обврска за државата да ја истражи смртта, не само кога таа се случува во рацете на државните агенти, туку и во рацете на приватни или непознати поединци.

Иако би можеле да постојат пречки или потешкотии кои го попречуваат напредокот на истрагата во некоја определена ситуација, брзиот одговор од страна на властите во истражувањето на наводното прекршување на правото на живот би можело генерално да се смета за суштинско за одржувањето на јавната доверба во придржувањето кон владеењето на правото и за спречување на какви било изгледи на тајно договарање со или толерирање на незаконитите дејствија.

Протекот на време неизбежно ги поткопува количеството и квалитетот на расположливите докази и изгледите за недостиг на внимание фрлаат сомнеж врз добрата верба на истражните напори.

Во случаите по членот 2 кои се однесуваат на постапките иницирани за да се расветлат околностите за смртта на поединецот, долгите постапки претставуваат силна индикација дека постапката била манлива до таа мера што претставувала повреда на процедуралните обврски на државата согласно Конвенцијата.

Во овој конкретен случај, Судот сметаше дека одлагањата не би требало да се сметаат за компатибилни со обврската на државата по членот 2, и дека истрагата и последователната кривична постапка не биле во согласност со барањата за брзина и ефикасност.

Оттука, Судот утврди повреда на процедуралниот аспект на членот 2 од Конвенцијата.

Трипковици против Црна Гора, пресуда од 7 ноември 2017 – повреда на членот 6

Апликантите биле сосопственици на две земјишни парцели во Црна Гора. Соседот изградил метална ограда која преминувала преку сопственоста на апликантите, правејќи го невозможен пристапот од една до друга земјишна парцела. Во јуни 2011, апликантите го довеле пред суд нивниот случај за смеќавање на владение и на соседот му било наложено да ја отстрани оградата. Последо-

вателно, во декември 2011 година Вишиот суд ја преиначил претходната пресуда врз основа на тоа што апликантите го поднеле нивното тужбено барање на првиот нареден работен ден на судечките судови по дводневниот празник, односно ненавремено. Потпирајќи се врз членот 6 став 1 (правото на правично судење) и на членот 1 од Протоколот бр.1 (заштита на сопственоста), апликантите се жалеле дека одлуката била неправична со оглед на недоволната образложеност во однос на причините зошто временскиот период кој истекува на првиот работен ден по национален празник, не бил применет во овој случај.

Пресудите на судовите и трибуналите треба адекватно да го наведат образложението врз кое се базирани. Степенот во кој се применува оваа должност да се дадат причини би можел да варира според природата на одлуката и треба да биде утврден во светлина на околностите на случајот. Примарна задача е на националните власти, особено судовите, да ги разрешат проблемите на толкувањето на домашното право.

Улогата на Судот не е да го доведува во прашање толкувањето на домашното право од страна на националните судови, ниту да се занимава со фактичките или правните грешки наводно направени од националниот суд, освен и во мера во која тие би можеле да ги прекршат правата и слободите заштитени со Конвенцијата, и освен ако толкувањето на домашното право е арбитражно или очигледно неосновано. Инаку, улогата на Судот е ограничена на утврдување дали ефектите на таквото толкување се компатибилни со Конвенцијата.

Во членот 108 од Законот за парничната постапка на Црна Гора е наведено, со јасно дефинирање на терминологија, дека временскиот рок за поднесување на жалбените наводи истекува на првиот работен ден после национален празник. Не постоеле валидни причини во образложението на одлуката на Вишиот суд или опсервациите на Владата зошто оваа одредба не би била применлива во конкретниот случај.

Поради тоа, Судот утврди повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата.

Антовиќ и Мирковиќ против Црна Гора, пресуда од 28 ноември 2017 – повреда на членот 8

Овој случај се однесуваше на жалбен навод за правото на почитување на приватниот и семејниот живот од страна на двајца професори на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот на Црна Гора, откако бил инсталиран видео надзор во просториите во кои тие were taught. Апликантите тврделе дека ова ги повредило нивните права по членот 8.

Универзитетските амфитеатри се работни места на наставниците. Таму тие не само што ги подучуваат студентите, туку исто така стапуваат во интеракција со нив, на тој начин развивајќи заемни односи и градејќи го нивниот социјален идентитет. Веќе било заземено становиште дека прикриениот видео надзор на работник или работничка на неговото или нејзиното работно место како такво треба да се смета за значителен упад во приватниот живот на вработениот.

Какво било вмешување може да биде оправдано по членот 8 став 2 само ако тоа е во согласност со законот, ако следи една или повеќе од легитимните цели на кои реферира таа одредба и ако тоа е неопходно во едно демократско општество за да се постигне таквата цел. Судот нотираше дека домашните судови не го разгледувале прашањето дали дејствијата биле во согласност со закон со

оглед дека тие најпрво и не сметале дека спорното видео следење претставувало вмешување во приватниот живот на апликантите.

Оттука, Судот утврди повреда на членот 8.

Алковик против Црна Гора, пресуда од 5 декември 2017 – повреда на членот 8 во комбинација со членот 14

Овој случај се однесуваше на малтретирањето кое маж, кој бил Ром и муслиманин, и неговото семејство го доживеале од нивните соседи. Посебно потпирајќи се врз членот 8 (право на почитување на приватниот и семејниот живот и на домот) земен во комбинација со членот 14 (забрана за дискриминација), г. Алковик се жалеше за пропуштањето на властите ефективно да ги истражат серијата напади против него од страна на неговите соседи.

За „истрагата да може да се смета за ефективна“, таа треба во принцип да биде во состојба да доведе до утврдување на фактите на случајот и до идентификување и казнување на одговорните лица.

Задача на властите по членот 14, земен во комбинација со членовите 2, 3 или 8, е да го истражи постоењето на можна врска помеѓу расистичките ставови и актите на насилство. Кога во истрагата на насилните дејствија на виделина ќе излезат какви било докази за расистичка вербална злоупотреба, истите треба да се проверат и, доколку се потврдат, треба да биде преземено темелно испитување на сите факти со цел да се разоткријат какви било можни расистички мотиви за насилството.

Начинот на кој биле спроведени кривично-правните механизми во конкретниот случај од страна на правосудните органи бил манлив до таа мера што претставувал повреда на обврските на тужената држава од членот 8 од Конвенцијата.

Поради тоа, Судот утврди повреда на членот 8 заедно со членот 14 од Конвенцијата.

Преглед на најзначајните одлуки донесени во 2017 година

Чаловик против Црна Гора, одлука од 14 септември 2017 – апликацијата прогласена за недопуштена

Апликацијата се однесуваше на договор помеѓу полицијата и телекомуникациска компанија, со која се давал пристап на полицијата до базата на податоци на компанијата.

Апликацијата беше прогласена за недопуштена затоа што била спротивна на целта на правото на индивидуална петиција по член 34 и член 35 ставови 3 и 4 од Конвенцијата.

Апликантката не му поднесе на Судот објаснување зошто таа не обезбедила информации за исходот на парничната постапка во која оспоруваниот договор бил прогласен за ништовен, или во поглед на постапките во домашните судови кои се одразиле врз апликацијата пред Судот.

Оттука, Судот ја прогласи апликацијата за недопуштена.

Колосов против Црна Гора, одлука од 28 септември 2017 – апликацијата прогласена за недопуштена

Апликацијата се однесуваше на постапката за развод и привремените мерки кои се однесуваа на сопственоста во врска со тоа, како и на жалбениот навод поврзан со пристапот до суд и заштитата на сопственоста.

Судот констатираше дека длуката на Вишиот суд во Подгорица да се одбие жалбата на апликантот не била арбитрарна или очигледно неоснована.

Судот исто така констатираше дека немало повреда на правото на правично судење ниту на правото на мирно уживање на сопственоста, наоѓајќи дека апликантот пропуштил да поднесе жалбен навод во временскиот рок одреден со закон.

Поради ова, Судот ја прогласи жалбата за недопуштена.

Случаи на добро воспоставена судска пракса:

Европскиот суд за човекови права во осум случаи за кои одлучуваше Комитет од тројца судии донесе пресуди во кои утврди повреди на барањето за судење во разумен рок од членот 6 став 1 од Конвенцијата.

СРБИЈА

Општ вовед

Република Србија ја ратификуваше Европската конвенција за човекови права („Конвенцијата“) на 3 март 2004 година.

Почнувајќи од 31 декември 2017 година, Европскиот суд за човекови права („ЕСЧП“ или „Судот“) донесе 179 пресуди¹⁸⁹ и 520 одлуки за допуштеноста во однос на Србија. ЕСЧП утврди повреда во 167 случаи¹⁹⁰. Од пресудите, 65 случаи беа одлучувани од Комитетот во т.н. „повторувачки“ случаи, односно случаи на добро востановена судска пракса (WECL), 112 случаи беа одлучени од страна на Советот и 2 од страна на Големите судски совет. Од одлуките за допуштеноста, 397 предмети беа одлучувани од Комитетот, а 123 предмети беа одлучувани од Советот.

136 пресуди се изречени во врска со членот 6 од Конвенцијата, правото на правично судење. Повреди беа констатирани во 129 случаи. Случаите во голема мера се однесуваат на должината на постапките и неизвршувањето на домашните пресуди. Случаите, исто така, покрената прашања во врска со употребата на признанија во судската постапка¹⁹¹, дефиницијата за непристрасност на трибуналите и судовите¹⁹², правичноста на постапките во кривичните предмети,¹⁹³ потребата за судска сигурност и довербата на јавноста во судството,¹⁹⁴ правото на јавна расправа и неговото значење¹⁹⁵, претпоставката на невиност¹⁹⁶, составот на судот¹⁹⁷, постапките во врска со правната способност¹⁹⁸ и правото на пристап до суд каде што постојат процедурални исклучоци во домашното право.¹⁹⁹

74 пресуди беа донесени во врска со членот 1 од Протоколот бр. 1, кој се однесува на заштита на сопственоста. Повреда беше утврдена во 73 од тие случаи²⁰⁰. Повеќето од случаите се однесуваат на неефикасното спроведување на домашните одлуки против друштвата во општествена сопственост.

189 Бројот на пресуди во овој материјал вклучува пресуди усвоени од Комитетот од 3 судии во т.н. „повторувачки или WECL случаи“, Советот од 7 судии и Голем судски совет од 17 судии.

190 Пресуди во кои нема повреда се: *Дамјановиќ против Србија*, пресуда од 18 ноември 2008 година; *Молнар Габор против Србија*, пресуда од 8 декември 2009 година; *Јухас Ѓуриќ против Србија*, пресуда од 7 јуни 2011 година; *Добриќ против Србија*, пресуда од 21 јуни 2011 година; *Митиќ против Србија*, пресуда од 22 јануари 2013 година; *Луковиќ против Србија*, пресуда од 26 март 2013 година; *Џекиќ и други против Србија*, пресуда од 29 април 2014 година; *Станковиќ и Трајковиќ против Србија*, пресуда од 22 декември 2015 година; *Џупара против Србија*, пресуда од 12 јули 2016 година; *Здравковиќ против Србија*, пресуда од 20 септември 2016 година и *Цветковиќ против Србија*, пресуда од 7 февруари 2017 година.

191 *Хајнал против Србија*, пресуда од 19 јуни 2012 година.

192 *Шоргиќ против Србија*, пресуда од 3 ноември 2011 година.

193 *Станимировиќ против Србија*, пресуда од 18 октомври 2011 година.

194 *Винчиќ и други против Србија*, пресуда од 1 декември 2009 година; *Ракиќ и други против Србија*, пресуда од 5 октомври 2010 година и *Живиќ против Србија*, пресуда од 13 декември 2011 година.

195 *Motion Pictures Guarantors Ltd против Србија*, пресуда од 8 јуни 2010 година.

196 *Матијашевиќ против Србија*, пресуда од 19 септември 2006 година.

197 *Момчиловиќ против Србија*, пресуда од 2 април 2013 година.

198 *Салонтаји Дробњак против Србија*, пресуда од 13 октомври 2009 година.

199 *Маширевиќ против Србија*, пресуда од 11 февруари 2014 година.

200 Нема повреда во *Молнар Габор против Србија*, пресуда од 8 декември 2009 година.

ност. Прва таква пресуда беше *Качапор и други против Србија*.²⁰¹ По овој случај, Судот усвои 63 слични пресуди, многу од нив од Комитет од тројца судии, бидејќи истите се сметаат за „добро воспоставена судска пракса“²⁰². Судот утврди повреда на правото на сопственост во два случаи поврзани со пензиските права²⁰³ и во еден случај на неовластено градење.²⁰⁴ Во пилот-пресудата на Големиот судски совет, *Алишиќ и други*²⁰⁵, ЕСЧП утврди повреда на правото на сопственост кое произлезе од неможноста на апликантите да ги користат своите заштеди повеќе од дваесет години и тој ги обврза Словенија и Србија да преземаат општи мерки од членот 46 од Конвенцијата. На 28 декември 2016 година, српскиот Парламент го усвои Законот за спроведување на пресудата. Во неодамнешната одлука *Муратовиќ*²⁰⁶ Судот утврди дека српскиот закон ги исполнува критериумите утврдени во пресудата *Алишиќ и други*. Во пресудата *Грудик*²⁰⁷ ЕСЧП утврди повреда на правото на сопственост со оглед дека попречувањето на „сопственоста“ на апликантите (запирањето на исплата на пензии на лицата што ги добиле овие пензии) не било во согласност со релевантните домашни закони (суспензиите се засновале врз мислењата на министерството). Во неодамнешната одлука *Скендери и други*²⁰⁸, ЕСЧП разгледуваше слични теми. Сепак, во *Скендери и други*, Судот ги прогласи за неприфатливи жалбените наводи на првиот апликант, бидејќи тој утврди дека пропишаниот тригодишен период, прашање кое не се појавило во *Грудик*, бил законски, остварувал легитимна цел и бил пропорционален²⁰⁹. Исто така, Судот ги отфрли преостанатите барања бидејќи апликантите не поднеле уставна жалба, инаку ефективен домашен правен лек²¹⁰. На 7 декември 2017 година, Комитетот на министри ја усвои Резолуцијата за извршување на пресудата *Грудик* и го затвори понатамошното разгледување на овој случај.²¹¹

Донесени беа и девет пресуди во однос на членот 3, забраната за мачење. Повреди беа констатирани во 6 од овие случаи²¹². Случаите опфаќаа прашања за барањето да се спроведе истрага,²¹³ како и од тестот за тоа дали властите треба да знаат за ризикот за лицето и дали тие потфрлиле да дејствуваат како што треба.²¹⁴ Во *Хабими* се утврди повреда на процедуралниот аспект од членот 3, но немаше суштествена, материјална, а тоа беше така главно поради недостатокот на факти кои произлегуваат од несоодветната истрага од страна на властите²¹⁵. Во *Хајнал*, Судот утврди повреда

201 *Качапор и други против Србија*, пресуда од 15 јануари 2008 година.

202 Од страна на против друштвата во општествена сопственост. Во многу слични случаи беа склучени пријателски спогодби.

203 *Пејчиќ против Србија*, пресуда од 8 октомври 2013 година и *Кристиќ против Србија*, пресуда од 10 декември 2013 година.

204 *Костиќ против Србија*, пресуда од 25 ноември 2008 година.

205 *Алишиќ и други против Босна и Херцеговина, Хрватска, Србија, Словенија и Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 14 јули 2014 година.

206 *Муратовиќ против Србија*, одлука од 21 март 2017 година.

207 *Грудик против Србија*, пресуда од 27 април 2012 година.

208 *Скендери и други против Србија*, одлука од 4 јули 2017 година.

209 *Ibid*, ставови 99-102.

210 *Ibid*, ставови 103-109.

211 [http://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECIdentifier":\["001-179894"\]}](http://hudoc.exec.coe.int/eng#{)

212 Не е повреден членот 3 од *Дермановиќ против Србија*, пресуда од 23 февруари 2010 година; *Оташевиќ против Србија*, пресуда од 5 февруари 2013 година и *Џекиќ и други против Србија*, пресуда од 29 април 2014 година.

213 *Крсмановиќ против Србија*, пресуда од 19 декември 2017; *Хабими и други против Србија*, пресуда од 3 јуни 2014 година; *Лакатош и други против Србија*, пресуда од 7 јануари 2014 година; *Хајнал против Србија*, пресуда од 19 јуни 2012 година; *Станимировиќ против Србија*, пресуда од 18 октомври 2011 година.

214 *Милановиќ против Србија*, пресуда од 14 декември 2010 година.

215 *Хабими и други против Србија*, пресуда од 3 јуни 2014 година.

на материјалната и процедуралната обврска од членот 3²¹⁶. Во случајот *Милановиќ*²¹⁷, каде апликантот беше член на движењето Харе Кришна, Судот утврди повреда на членот 3 и членот 14 во врска со членот 3 од Конвенцијата.

На членот 2 од Конвенцијата, правото на живот, беа донесени 4 пресуди при што повреда беше утврдена во три случаи²¹⁸. *Мучибачиќ* се однесуваше на загубата на живот преку опасни активности под контрола на државните власти, како и на повреда на процедуралната обврска да се спроведе истрага²¹⁹. *Младеновиќ*²²⁰ се однесуваше на процедуралната обврска да се спроведе истрага и на барањата на таа обврска. *Петровиќ*²²¹, исто така, се однесуваше на должноста за истрага, а државните власти беа критикувани поради нивниот недостаток на независност, ажурност и темелност во истражувањето на расположливите докази.

Судот пресуди во седум случаи според членот 5, правото на слобода и безбедност, а во шест од тие случаи е откриена повреда²²². Судот разгледува прашања како што е дали е потребно притворање или дали може да се користат други средства за да се спречи поединецот да избега²²³, барањето за доведување на задржаното лице пред судија или друг службеник овластен со закон²²⁴, притворот врз основа на странска одлука која не била признаена во земјата²²⁵ и претпоставката на невиност.²²⁶

Изречени се и 15 пресуди во однос на членот 8, правото на почитување на приватниот и семејниот живот. Повреди беа утврдени во 12 од овие случаи²²⁷. Овие случаи покренаа прашања за позитивната обврска на државата за повторно обединување на родителите и децата²²⁸, важноста на правилната проценка на правната способност,²²⁹ мешањето во личната кореспонденција на затворениците²³⁰, важноста на утврдувањето на татковството²³¹, потребата да се користат процедурални

216 *Хајнал против Србија*, пресуда од 19 јуни 2012 година.

217 *Милановиќ против Србија*, пресуда од 14 декември 2010 година.

218 *Митиќ против Србија*, каде што немаше повреда, се однесуваше на самоубиството на затвореник и вклучи и разгледување на обврската од членот 2, пресуда од 22 јануари 2013 година.

219 *Мучибачиќ против Србија*, пресуда од 12 јули 2016 година.

220 *Младеновиќ против Србија*, пресуда од 22 мај 2012 година.

221 *Петровиќ против Србија*, пресуда од 15 јули 2014 година.

222 Во *Луковиќ против Србија*, не е утврдена повреда, пресуда од 23 март 2013 година, случај кој го третираше прашањето дали притворот на апликантот бил премногу долг.

223 *Лакатош и други против Србија*, пресуда од 7 јануари 2014 година; *Дермановиќ против Србија*, пресуда од 23 февруари 2010 година.

224 *Милошевиќ против Србија*, пресуда од 28 април 2009 година.

225 *Митровиќ против Србија*, пресуда од 21 март 2017 година.

226 *Вренчев против Србија*, пресуда од 23 септември 2008 година.

227 Судот не утврди повреда во *Дамњановиќ против Србија*, пресуда од 18 ноември 2008 година; *Здравковиќ против Србија*, пресуда од 20 септември 2016 година и *Цветковиќ против Србија*, пресуда од 7 февруари 2017 година.

228 *Здравковиќ против Србија*, пресуда од 20 септември 2016 година; *Кривошеј против Србија*, пресуда од 13 април 2010 година; *Томиќ против Србија*, пресуда од 26 јуни 2007 година.

229 *Салонтаји-Дробњак против Србија*, пресуда од 13 октомври 2009 година.

230 *Стојановиќ против Србија*, пресуда од 19 мај 2009 година.

231 *Јевремовиќ против Србија*, пресуда од 17 јули 2007 година.

алатки во полза на тужениот²³², и важноста родителот да добие потврда за судбината на неговото дете²³³. Прашањето за усвојување мерки во сферата на односите меѓу приватните лица, со цел да се зачува физичкиот и моралниот интегритет, исто така беше предмет на пресуда²³⁴. Во *Зорица Јовановиќ*²³⁵, Судот утврди повреда на членот 8 поради пропустот на државата да им обезбеди на родителите потврда за судбината на нивното дете, откако нивното новородено дете било прогласено за мртво. Судот ја задолжи Србија да ги преземе сите соодветни мерки во рок од една година, по можност со помош на *lex specialis*, за да осигура воспоставување на механизам кој има за цел да обезбеди индивидуално обесштетување на сите родители во иста ситуација или ситуација доволно слична на онаа на апликантката. Во октомври 2016 година Министерството за правда го подготви нацрт-законот. Бидејќи нацрт-законот сè уште не беше донесен, во септември 2017 година Комитетот на министри усвои привремена резолуција. Во неодамнешната одлука од декември 2017 година, Комитетот на министри остро ги повика српските власти да преземат итни мерки за да обезбедат дека нацрт-законот ќе биде усвоен без никакво одлагање.

Судот донесе и седум пресуди за членот 10, слободата на изразување. Повреди беа утврдени во сите случаи. Случаите ги разграничуваат правата на приватност во приватната и јавната сфера²³⁶, важноста на улогата на новинарите да бидат „кучиња-чувари“,²³⁷ фактот дека членот ги штити информациите и идеите кои навредуваат, шокираат или вознемируваат²³⁸, дека е релеватна природата и сериозноста на изречените санкции²³⁹, посебната важност на слободниот говор за политичките партии и активните членови, особено за време на изборните кампањи²⁴⁰, барањето за информации за електронски операции на надзор и следење²⁴¹ и дали степенот на санкции кој му бил наложен на апликантот по клеветата на бранителот на апликантот бил неопходен и пропорционален.²⁴²

Судот донесе пресуда во два наврати според членот 14. Во *Милановиќ против Србија* Судот утврди повреда на членот 14 во врска со членот 3 од Конвенцијата.²⁴³ Втората пресуда по членот 14 беше во предметот *Вучковиќ против Србија*, но по неа следуваше пресуда на Големиот судски совет во која се зазема став дека апликантите не ги исцрпиле домашните правни лекови²⁴⁴. Во *Пауновиќ и Миливојевиќ*²⁴⁵, Судот утврди повреда на членот 3 од Протоколот бр. 1, бидејќи било констатирано дека престанокот на мандатот на апликантот бил надвор од важечката правна

232 *ВАН против Србија*, пресуда од 13 март 2007 година.

233 *Зорица Јовановиќ против Србија*, пресуда од 26 март 2013 година.

234 *Исаковиќ Видовиќ против Србија*, пресуда од 1 јули 2014 година.

235 *Зорица Јовановиќ против Србија*, пресуда од 26 март 2013 година.

236 *Бодрожик и Вујин против Србија*, пресуда од 20 ноември 2007 година and *Милосављевиќ против Србија*, пресуда од 4 април 2017 година.

237 *Ibid.*

238 *Бодрожик против Србија*, пресуда од 23 јуни 2009 година.

239 *Филиповиќ против Србија*, пресуда од 20 ноември 2007 година.

240 *Лепојиќ против Србија*, пресуда од 6 ноември 2007 година.

241 *Младинска иницијатива за човекови права против Србија*, пресуда од 25 јуни 2013 година.

242 *Тешкиќ против Србија*, пресуда од 11 февруари 2014 година.

243 *Милановиќ против Србија*, пресуда од 14 декември 2010 година.

244 *Вучковиќ против Србија*, пресуда од 28 август 2012 година и пресуда на Голем судски совет од 25 март 2014 година.

245 Пресуда од 24 мај 2016 година.

рамка. Повреда на членот 4 од Протоколот бр. 7 беше констатирана во *Миленковиќ*²⁴⁶, бидејќи имало дуплирање на постапките.

Случаи одлучени во 2017 година

Пресуди

Во 2017 година Судот донесе 26 пресуди против Србија. Судот утврди повреда во 25 случаи²⁴⁷. Од 26 пресуди, 21 случај беше одлучен од страна на Комитет во т.н. „повторувачки“ или WECL случаи, а пет случаи беа одлучувани од страна на Совет.²⁴⁸

Во 13 случаи, Судот утврди повреда на правото на судење во разумен рок (член 6) и/или на правото на сопственост (член 1 од Протоколот бр.1) поради неефикасно извршување на домашните одлуки против друштва во општествена сопственост. 12 од овие случаи беа одлучувани од страна на Комитет како WECL²⁴⁹, а еден случај беше одлучен од страна на Совет²⁵⁰. Ова е продолжение на судската практика што беше иницирана со случајот *Качапор и други против Србија*²⁵¹ и продолжи со серија пресуди и одлуки за пријателски спогодби. Во овие случаи, Судот утврди дека државата остварувала ефективна контрола врз претпријатијата во општествена сопственост и дека, соодветно на тоа, државата морала да сноси одговорност за нејзините долгови. Во согласност со претходната судска пракса на Судот, во сите 13 пресуди во текот на 2017 година, на Србија ѝ беше наложено да им исплати на апликантите сопствениот имот надомест на материјалната штета во висина пропишана со домашните пресуди кои не биле извршени и предизвикувале започнување на постапките, но сепак, намалени за сумите што можеби веќе биле платени по истиот основ на национално ниво. Покрај тоа, на апликантите им беше доделен износ од 2.000 евра како надомест за нематеријалната штета и трошоци поврзани со постапката.

Во пет случаи, Судот се занимаваше со прашањето за повреда на правото на судење во разумен рок во граѓански, кривични и управни постапка²⁵². Сите пресуди беа усвоени од страна на Комитет од тројца судии, бидејќи се сметаа за „добро воспоставена судска пракса“. Во секој случај се утврди повреда на членот 6 од Конвенцијата и беа донесени пресуди за надомест на нематеријалната штета.

246 Пресуда од 1 март 2016 година.

247 Не е повреден членот 8 од Конвенцијата во *Цветковиќ против Србија*, пресуда од 7 февруари 2017 година.

248 Случаи одлучени од Совет се: *Крсмановиќ против Србија*, пресуда од 19 декември 2017; *Крндија против Србија*, пресуда од 27 јуни 2017; *Милисављевиќ против Србија*, пресуда од 4 април 2017; *Митровиќ против Србија*, пресуда од 21 март 2017 и *Цветковиќ против Србија*, пресуда од 7 февруари 2017.

249 *Мивес доо против Србија*, пресуда од 10 јануари 2017 година; *Николиќ и други против Србија*, пресуда од 24 јануари 2017; *Техноградба доо против Србија*, пресуда од 14 март 2017 година; *Кока Хибро Комерц ДОО Бројлер против Србија*, пресуда од 14 март 2017; *Живковиќ против Србија*, пресуда од 4 април 2017 година; *Павловиќ и Пантовиќ против Србија*, пресуда од 4 април 2017 година; *Игњатовиќ против Србија*, пресуда од 25 април 2017 година; *Јанковиќ против Србија*, пресуда од 16 мај 2017 година; *Радуловиќ против Србија*, пресуда од 3 октомври 2017 година; *Батиќ и други против Србија*, пресуда од 17 октомври 2017 година; *Максовиќ против Србија*, пресуда од 17 октомври 2017 година and *Билиќ против Србија*, пресуда од 17 октомври 2017 година.

250 *Крндија против Србија*, пресуда од 27 јуни 2017 година.

251 *Качапор и други против Србија*, пресуда од 15 јануари 2008 година.

252 *Марковиќ против Србија*, пресуда од 28 март 2017 година; *Благојевиќ против Србија*, пресуда од 28 март 2017 година; *Јовановиќ против Србија*, пресуда од 28 март 2017 година; *Стокиќ против Србија*, пресуда од 17 октомври 2017 година и *Јоксимовиќ против Србија*, пресуда од 7 ноември 2017 година.

Во 2017 година, Судот донесе четири пресуди²⁵³, продолжувајќи ја судската практика на случајот *Савиќ против Србија*²⁵⁴ и утврди повреда на правото на судење во разумен рок поради недоволните суми на компензација доделени од Уставниот суд како форма на правична сатисфакција за повреда на правото на судење во разумен рок. Сите пресуди беа усвоени од страна на Комитет од тројца судии, бидејќи се сметаа за „добро воспоставена судска пракса“. Во секој случај се утврди повреда на членот 6 од Конвенцијата и беше доделена компензација за нематеријална штета. Пред поднесувањето на нивните апликации до Судот, сите апликанти поднесоа уставни жалби и се жалеа на повреда на правото на судење во разумен рок. Во сите случаи, Уставниот суд донесе одлуки со кои утврди дека апликантите имале право на судење во разумен рок, при што им додели надомест на нематеријалната штета. Како и во случајот *Савиќ и други*, државата ја оспори допуштеноста на апликацијата, во која се наведува дека апликантите повеќе не можеле да се жалат дека биле жртви на повреда на правото, бидејќи утврдувањето на повредата од страна на Уставниот суд и одредувањето на надоместот за нематеријална штета претставувал доволен надомест за повреда на нивното право на судење во разумен рок. Како и во случајот *Савиќ и други*, Судот сметаше дека овој приговор е тесно поврзан со суштината на жалбените наводи на апликантите и затоа треба да се спои со основаноста.

Одлучувајќи за основаноста (меритумот), Судот ги повтори принципите од *Савиќ*, забележувајќи дека статусот на жртва на апликантот зависи од тоа дали надоместот што го обезбедил Уставниот суд бил соодветен и доволен, имајќи ја предвид правичната сатисфакција.

Судот оцени дека сумата на надомест на штета утврдена од Уставниот суд била значително пониска од износите доделени во слични случаи во судската пракса од страна на ЕСЧП. Повторно беше нагласено дека разумноста на доделените суми се проценува во контекст на сите околности поврзани со случајот. Тоа не ја вклучува само должината на постапката во однос на конкретниот случај, туку и вредноста доделена во контекст на животниот стандард во предметната држава и фактот дека обесштетувањето според националните системи генерално се одобрува и се исплаќа многу побрзо отколку во случајот со одлуките на ЕСЧП. Со оглед на материјалот во списите на предметот и имајќи ги предвид конкретните околности на предметната постапка, Судот сметаше дека сумите доделени на апликантите не би можеле да се сметаат за доволни и затоа тие не можеле да се сметаат за соодветен надомест за претрпените повреди. ЕСЧП утврди дека апликантите не го изгубиле статусот на жртва и заклучи дека должината на постапката била прекумерна и дека таа не ги исполнувале барањата за „судење во разумен рок“.

Во врска со членот 5 став 1 од Конвенцијата, правото на слобода и безбедност, Судот донесе една пресуда *Митровиќ против Србија*²⁵⁵ при што беше утврдена повреда. Случајот беше одлучен од страна на Совет. Апликантот бил осуден на осум години затвор за убиство со судска пресуда во „Република Српска Краина“, по што тој бил осуден да ја издржи казната затвор во „Окружниот затвор во Бели Манастир“. По потпишувањето на Ердутскиот договор, на 20 јуни 1996 година, апликантот бил префрлен во казнено-поправната установа во Сремска Митровица на територијата на Република Србија поради „безбедносни причини“. Властите на Република Србија не воделе никакви постапки за признавање и извршување на одлука на странски суд.

253 *Ковиќ и други против Србија*, пресуда од 4 април 2017 година, *Боровиќ и други против Србија*, пресуда од 11 април 2017 година, *Момчиловиќ и други против Србија*, пресуда од 5 декември 2017 и *Милановиќ против Србија*, пресуда од 19 декември 2017.

254 *Савиќ против Србија*, пресуда од 5 април 2016 година.

255 Пресуда од 21 март 2017 година.

Апликантот останал во затворот во Сремска Митровица до 5 февруари 1999 година, кога бил пуштен на годишен отпуст до 15 февруари 1999 година. Откако не се вратил во затворот на закажаниот ден, бил издаден налог. Апликантот бил уапсен на 7 јули 2010 година, кога тој се обидел да влезе во Србија од Хрватска. Тој бил испратен во затвор во Сремска Митровица за да го издржи остатокот од казната. Апликантот остана во затвор во Сремска Митровица до 15 ноември 2012 година, кога беше помилуван по налог на Претседателот на Република Србија. На 7 март 2011 година апликантот повел парнична постапка за надомест на штета за незаконско лишување од слобода, но неговото барање било одбиено.

Апликантот се жалел на Судот по членот 5 став 1 (а) од Конвенцијата дека неговото лишување од слобода од 7 јули 2010 година до 15 ноември 2012 година не било законско. ЕСЧП забележа дека апликантот бил осуден за убиство од страна на судот кој работел надвор од правниот систем на Србија, имено во судот на тогашната „Република Српска Краина“. Штом тој бил осуден, тој бил префрлен во затвор во Србија за да ја издржува казната. Судот понатаму навел дека српските власти не спровеле постапка за признавање на странската одлука, како што е пропишано со релевантните одредби од Законот за кривична постапка на СФРЈ, кој тогаш бил во сила. Судот заклучи дека лишувањето од слобода врз основа на одлука на странски суд што не била призната од страна на властите на Србија во соодветната постапка, *ipso facto*, била незаконска според правилата на домашното право и дека постои повреда на член 5, став 1 од Конвенцијата.

Судот изрече една пресуда, *Милисављевиќ против Србија*²⁵⁶, во случај според членот 10, слобода на изразување при што беше утврдена повреда. Случајот беше одлучен од страна на Совет.

Апликантката била осудена во врска со статија напишана под наслов „Хашкиот истражител“ која била објавена во дневниот весник „Политика“. Српските судови заклучиле дека апликантката сторила кривично дело навреда кога цитирала во врска со Н.К. дека „нејзе ја нарекуваат вештерка и проститутка“, за што судечкиот суд издал предупредување.

ЕСЧП забележа дека меѓу странките не било спорно дека пресудата на апликантката претставува „мешање од страна на јавниот орган“ со нејзиното право на слобода на изразување, ниту дека таквото мешање се стремело кон една од целите, имено „заштита на угледот или правата на другите“. ЕСЧП понатаму повтори дека, кога се разгледува неопходноста од мешање во едно демократско општество во интерес на „заштита на угледот или правата на другите“, од Судот може да се бара да утврди дали домашните органи постигнале вистинска рамнотежа во заштитата на две вредности загарантирани со Конвенцијата, кои во одредени случаи можат да дојдат до заобен конфликт - слободата на изразување, од една страна, и правото на почитување на приватниот живот, од друга страна. ЕСЧП истакна дека мора да се направи разлика помеѓу приватните лицата и лица кои дејствуваат во јавен контекст, како политички или јавни личности. Соодветно на тоа, додека приватното лице непознато за јавноста може да бара посебна заштита на неговото или нејзиното право на приватниот живот, истото не важи и за јавните личности, за кои границите на критичкиот коментар се пошироки, бидејќи тие се неизбежно и свесно изложени на јавен надзор и затоа мора да покаже особено висок степен на толеранција.

Судот заклучи дека реакцијата на домашните власти кон статијата на апликантката, а особено во однос на спорните зборови, била непропорционална со легитимната цел што следела, па затоа,

256 Пресуда од 4 април 2017 година.

тоа не било неопходно во едно демократско општество. ЕСЧП нагласи дека иако оспорените зборови биле навредливи, од формулацијата на реченицата било јасно дека апликантката опишала како другите ја доживувале Н.К, а не самата апликантка, без оглед на тоа што спорните навредливи зборови не биле поставени во загради како обвинувања. Според мислењето на Судот, домашните судови не се повикале на целиот контекст на текстот и околностите во кои тој бил напишан, туку нивните наоди биле доста ограничени на фактот дека оспорените зборови не биле во форма на цитат.

Судот, исто така, нагласи дека не може да го прифати аргументот на Владата дека казната на апликантката била блага. Според мислењето на Судот, не е важно дека на апликантката ѝ било издадено „само“ судско предупредување, туку важно е тоа дека таа била осудена за навреда. Без оглед на сериозноста на казната која може да се изрече, прибегнувањето кон кривично гонење на новинарите за наводни навреди, со придружниот ризик од кривична осуда и кривична казна за критикување на јавна личност на начин што може да се смета како лична навреда, веројатно ќе ги одврати новинарите да придонесат за јавна дискусија за прашања кои влијаат врз животот на заедницата.

Судот донесе една пресуда, *Крсмановиќ против Србија*²⁵⁷, во случај според членот 3, забраната за мачење, при што беше утврдена повреда. Апликантот бил уапсен на 1 април 2003 година, како дел од операцијата „Сабја“, кога бил испрашуван од страна на полицијата, по што тој бил уапсен и поминал една година и два месеци во затвор. На 18 мај 2004 година, мајката на апликантот поднела претставка до службата на Генералниот инспектор на Министерството за внатрешни работи, наведувајќи дека нејзиниот син бил малтретиран од припадници на Специјалната антитерористичка единица и полицајци. На 21 март 2007 година, Службата на Генералниот инспектор ја одбила претставката поднесена од мајката на апликантот, наведувајќи дека малтретирањето на нејзиниот син поради недостиг на докази укажува на извршување на кривично дело. На 1 јули 2007 година апликантот поднел кривична пријава до надлежниот јавен обвинител против голем број непознати сторители, како и против тројца полицајци идентификувани само по нивното презиме. Во понатамошниот тек на постапката, откако обвинителството ја одбила кривичната пријава, апликантот го преземал кривичното гонење супсидијарен тужител и побарал да се отвори истрага против одредени лица. Бидејќи неговото барање за отворање на истрагата било отфрлено, апликантот поднел уставна жалба, која била отфрлена од страна на Уставниот суд.

Во неговата апликација до Судот, апликантот се жалел дека властите на Република Србија не спровеле ефикасна истрага за неговите наводи за злоупотреба од страна на полициските службеници за време на неговото апсење и притворање.

Судот го одби приговорот на државата за недостаток на надлежност *ratione temporis* и за непочитување на рокот од 6 месеци. Одлучувајќи за основаноста на апликацијата на апликантот за повреда на процедуралниот аспект од членот 3, Судот го повтори неговото мислење дека кога некое лице ќе истакне издржано тврдење дека тој или таа бил сериозно малтретиран од страна на полицијата или други такви агенти на државата во спротивност со членот 3, таа одредба, која се толкува заедно со општата обврска на државата според членот 1 од Конвенцијата, го подразбира барањето дека треба да постои ефикасна официјална истрага (по службена должност).

257 *Крсмановиќ против Србија*, пресуда од 19 декември 2017 година.

Судот повтори дека иако обврската за истрага не е обврска на резултат, туку обврска на средства, постојат неколку критериуми кои треба да ги задоволи истрагата за целите на процедуралната обврска според членовите 2 и 3 од Конвенцијата.

Прво, ефикасна истрага е онаа што е соодветна, односно истрага која може да доведе до идентификација и казнување на одговорните.

Второ, за истрагата да може да се смета за ефективна, генерално може да се смета за неопходно лицата одговорни за истрагата и за нејзиното спроведување да бидат независни од оние кои се вмешани во настаните, што значи не само недостаток на хиерархиска или институционална поврзаност, туку исто така и практична независност.

Трето, истрагата треба да биде темелна, што значи дека властите мора секогаш да направат сериозен обид да дознаат што се случило и не треба да се потпираат врз избрзани или неосновани заклучоци за да ја затворат истрагата или како основа на нивните одлуки.

Четврто, постои обврска веднаш да се реагира и да се преземе дејствие веднаш штом ќе биде поднесено формално обвинение. Дури и кога строго земено не било поднесено обвинение, треба да се поведе истрага доколку постојат доволно јасни индикации дека било извршено малтретирање.

Петто, ефикасна истрага е онаа истрага која овозможува доволен елемент на јавна контрола за да се осигура одговорноста. Додека степенот на јавен надзор може да варира, на подносителот на кривичната пријава треба да му се овозможи ефективен пристап до истражната постапка во сите случаи. Со примена на овие општи гледишта за конкретниот случај, ЕСЧП заклучи дека претставките поднесени од страна на апликантот и неговата мајка, медицинските докази и видеото за кое станува збор го оправдувале постоењето на „издржано тврдење“ во смисла на членот 3 од Конвенцијата дека апликантот бил подложен на малтретирање за време на неговото апсење и додека бил во притвор.

Судот понатаму заклучи дека српските власти имале обврска да спроведат ефикасна истрага. ЕСЧП забележа дека одредени истражни чекори во врска со наводното малтретирање на апликантот биле спроведени од три различни органи - службата на Генералниот инспектор, обвинителството и истражниот судија. Сепак, сите три истраги беа прекинати поради наводното отсуство на докази, било докази за малтретирање или, пак, докази за нечија вина. Судот забележа дека истрагите главно се сведуваа на интервјуа со неколку полицајци инволвирани во инцидентот. На апликантот и на неговата мајка не им било дозволено ефективно да учествуваат во тие истраги или да се испрашаат полициски службеници за евентуално да ги потврдат нивните наводи. Покрај тоа, малку внимание било посветено на наводите на апликантот, и покрај тоа што тие биле поткрепени со лекарско уверение, а нивните наводи не биле сериозно проценети. Судот понатаму заклучи дека иако е вистина дека на домашните власти им биле презентирани доволно докази за лошо постапување со апликантот, тие не успеале да ги идентификуваат оние кои биле вклучени во настаните. Според мислењето на Судот, откако биле предупредени за наводите на апликантот за малтретирање, истражните органи требале да спроведат интервјуа со другите лица присутни за време на неговото апсење или во притвор или да ја потврдат неговата изјава со изјавите на оние кои биле интервјуирани. Сепак, тие не успеале да го сторат тоа.

Во неговата конечна анализа, Судот го заклучи фактот дека истрагите спроведени од страна на државните органи се покажале неспособни дури и да ги идентификуваат државните агенти кои го злоупотребувале апликантот, иако било докажано дека апликантот бил подложен на малтретирање додека бил под контрола на полицијата, ги зајакнал сомнежите на Судот во врска со ефикасноста на истрагата. Овие наоди биле доволни за Судот да смета дека апликантот немал корист од ефективна истрага.

Одлуки

Во 2017 година, Судот донесе 26 решенија во однос на Република Србија. Судот ги избриша апликациите од неговата листа во 14 случаи поради склучување на пријателски спогодби и разрешување на прашањата на национално ниво.²⁵⁸ Апликациите беа прогласени за недопуштени во 12 предмети, додека Советот донесе одлука за овие прашања во 5 од горенаведените случаи.²⁵⁹

Во одлуката *Муратовиќ*²⁶⁰, Судот утврди дека српскиот Закон за спроведување на пресудата *Алишиќ и други*²⁶¹ ги исполнува критериумите утврдени во пресудата и ја прогласи апликацијата за недопуштена.

Во одлуката *Скендери и други*²⁶², ЕСЧП третираше слични теми како и во *Грудик*, каде што Судот претходно утврдил повреда на правото на сопственост со оглед дека попречувањето на „сопственоста“ на апликантите (суспензијата за исплата на пензиите на лица кои примале пензии) не било во согласност со релевантниот домашен закон. Меѓутоа, во *Скендери и други*, Судот ги прогласи за недопуштени жалбените наводи на првиот апликант, бидејќи утврдил дека пропишаниот тригодишен период, прашање кое не се појавило во *Грудик*, бил законски, истиот бил насочен кон одредена легитимна цел и бил пропорционален²⁶³. Исто така, Судот ги отфрли останатите апликации, бидејќи апликантите не поднеле уставна жалба, како ефективен домашен правен лек.²⁶⁴

Во одлуката *Хрватска трговска комора*²⁶⁵ Судот утврди дека апликацијата била инкомпатибилна *ratione personae*, бидејќи апликантот не уживал доволен степен на автономија од хрватската влада за да се смета за невладина организација во смисла на членот 34 од Конвенцијата.

Во одлуката *Фејзиќ и други*²⁶⁶, апликацијата на апликантите во врска со истрагата за смртта на нивните роднини била одбиена од причина што апликантите не ја поднеле нивна апликација до Судот во рок од шест месеци.

258 *Ѓорѓевиќ и други против Србија*, одлука од 17 јануари 2017 година.

259 *Муратовиќ против Србија*, решение од 21 март 2017 година; *Хрватска стопанска комора против Србија*, одлука од 25 април 2017 година; *Скендери и други против Србија*, одлука од 4 јули 2017 година; *Тордај против Србија*, одлука од 19 септември 2017 и *Фејзиќ и други против Србија*, одлука од 26 септември 2017 година.

260 *Муратовиќ против Србија*, одлука од 21 март 2017 година

261 *Алишиќ и други против Босна и Херцеговина, Хрватска, Србија, Словенија и Македонија*, пресуда на Големиот судски совет од 14 јули 2014 година.

262 *Скендери и други против Србија*, одлука од 4 јули 2017 година.

263 *Ibid.*, ставови 99-102.

264 *Ibid.*, §§.

265 *Хрватска стопанска комора против Србија*, одлука од 25 април 2017 година..

266 *Фејзиќ и други против Србија*, одлука од 26 септември 2017 година.

Во одлуката *Ѓорѓевиќ и други*²⁶⁷, Судот одлучи да ги тргне апликациите од неговата листа на случаи, бидејќи случајот бил разрешен на национално ниво. Апликантите се жалеле дека дошло до незаконско мешање во нивното право на слобода на изразување и правото на слобода на мирно собирање загарантирано со членовите 10 и 11 од Конвенцијата, поради промената на локацијата на Парадата на гордоста во 2009 година и забраната на собирите за Парадата на гордоста, планирани за 2011, 2012 и 2013 година. Судот забележа дека структурниот проблем (Законот за јавни собири од 1992 година), за кој одлучувал и Уставниот суд, лежел во сржта на апликациите на апликантите и на релевантното законодавство изменето од проактивен став на Уставниот суд. Судот понатаму забележа дека имало и позитивна промена во перцепцијата на јавноста за односките прашања. Судот заклучи дека обесштетувањето обезбедено од страна на Уставниот суд, во околностите на случајот, бил соодветен и доволен и одлучи избрише апликациите од неговата листа на предмети.

267 *Ѓорѓевиќ и други против Србија*, одлука од 17 јануари 2017 година.

За AIRE Центарот

AIRE Центарот е невладина организација која ја промовира свесноста за правата од европското право и им обезбедува поддршка на жртвите на повреди на човековите права. Тимот на меѓународни правници обезбедува информации, поддршка и совети за правните стандарди на Европската унија и на Советот на Европа. Тој има особено искуство во застапување пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур и има учествувало во повеќе од 150 случаи. Во текот на последните 20 години AIRE Центарот спроведе и учествуваше во бројни семинари во централна и источна Европа во полза на адвокатите, судиите, државните службеници и невладините организации.

AIRE Центарот посебно се фокусираше на земјите од западен Балкан, каде е присутен преку една и пол деценија спроведувајќи серија долгорочни програми за владеење на правото во партнерство со домашните институции и судовите. Нашата цел е преку овие програми да се унапреди националното спроведување на Европската конвенција за човекови права, да се помогне процесот на Европската интеграција преку зајакнување на владеењето на правото и целосно признавање на човековите права, како и да се поттикне регионалната соработка помеѓу судиите и правните професионалци.



Foreign &
Commonwealth
Office

Подготовката на оваа публикација беше поддржана од Министерството за надворешни работи (Foreign and Commonwealth Office) на Обединетото кралство. Гледиштата презентирани во публикацијата нужно не ја одразуваат официјалната позиција на Foreign and Commonwealth Office.